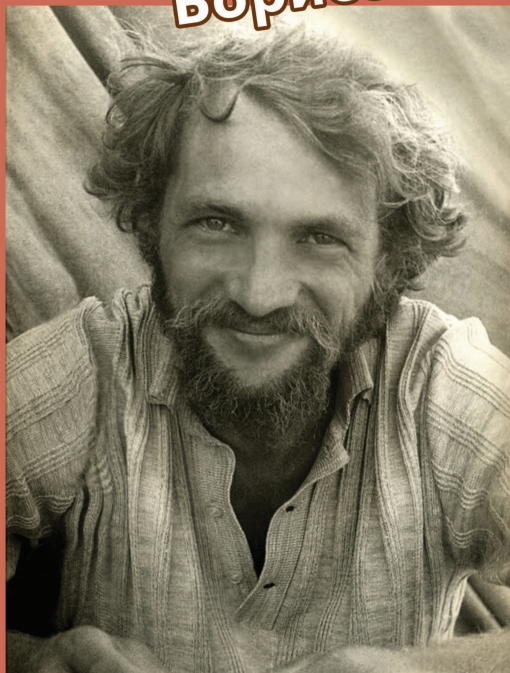

**БУЙСЬКИХ
Сергій
Борисович**

Біобібліографічний

показчик

*до 60-річчя
від Дня народження*

Інститут археології
Національної Академії наук України
Центр пам'яткознавства НАН України
і Українського товариства охорони пам'яток історії та культури
Центр охорони та досліджень пам'яток археології
управління культури Полтавської облдержадміністрації

БУЙСЬКИХ

Сергій Борисович

Біобібліографічний покажчик

(до 60-річчя від Дня народження)

Київ — Полтава
2012

УДК 012:902
ББК Т4г(4Укр)6дБуй

Відп. та наук. редактор: **О.Б. Супруненко** — кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник,
заслужений працівник культури України

Упорядник: **І.М. Кулатова**

Рецензенти: **О.М. Титова** — кандидат історичних наук,
заслужений працівник культури України,
директор Центру пам'яткознавства НАН України і УТОПІК;
С.Б. Охотніков — кандидат історичних наук,
голова Одеського археологічного товариства,
заступник директора Одеського археологічного музею НАН України

*Друкується за рішенням Вченої ради Центру пам'яткознавства
НАН України і Українського товариства охорони пам'яток історії
та культури (протокол № 13 від 8.XII.2011 р.).*

Б 905 **БУЙСЬКИХ Сергій Борисович. Біобібліографічний покажчик**
(до 60-річчя від дня народження) / Упорядник І.М. Кулатова; наук.
ред. О.Б. Супруненко. — Київ–Полтава: ІА НАН України, Центр
пам'яткознавства НАН України і УТОПІК; ЦОДПА, 2012. — 80 с.

Біобібліографічний покажчик містить список друкованих наукових праць відомого українського археолога, вченого-антикознавця, дослідника греко-римських старожитностей Півдня України (насамперед Ольвії та її хори), кандидата історичних наук, старшого наукового співробітника відділу античної археології Інституту археології НАН України БУЙСЬКИХ Сергія Борисовича.

Видання подає також біографічні матеріали про вченого, супроводжені фотографіями, стислий самозвіт С.Б. Буйських та невелику добірку віршів з його польових щоденників різних років.

Для археологів, істориків, краєзнавців, викладачів і студентів вищих навчальних закладів, а також усіх, хто цікавиться античною історією та культурою Північного Причорномор'я.

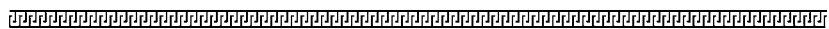
ISBN 978-966-8999-42-0

© Укладання: І.М. Кулатова, 2012
© ЦП НАНУ і УТОПІК, 2012

ІМПУЛЬС ТВОРЧОСТІ — СЕНС ЖИТТЯ

(замість передмови)

Це видання мало б з'явитися ще у 2009 році, але ювіляру, якому воно було присвячено, весь час було не до цього! Спочатку він закінчував багаторічну роботу з укладання збірки пам'яті В.М. Отрешка, потім займався впорядкуванням його особистого архіву, чи то працював над великою статтею пам'яті іншого свого колеги і друга — В.В. Рубана, чи то готував почесну адресу на пошану І.Б. Клеймана з нагоди його 90-річчя і сам їздив до Одеси вручати її, збирав по усьому Києву книжки для сільської школи на Херсонщині, «пробивав» статтю одного молодого науковця, якому не вистачало її до захисту, редагував монографію інститутського колеги та низку статей неінститутських колег, переймався вступом до столичної аспірантури здібного юнака з периферії. І так — без кінця!

Він, тобто — Сергій Буйських, весь у цьому! Про це недвозначно свідчать різноманітні матеріали цього видання. І тут немає сенсу докладно переказувати його зміст. Але, крім властивих йому самопожертвування і відданості роботі, була ще одна і дуже серйозна причина того, що цей «Покажчик» не вийшов, як планувалося, два роки тому. Вчений саме тоді отримав вельми несподіваний і дуже болісний (щоб не сказати нищівний) життєвий удар. Ми — його друзі — дуже хвилювалися: як він його перенесе, чи витримає, чи не озлиться на весь світ, чи не кине науку (не дай Боже!)...

Але він витримав черговий виклик долі і на цей раз, вгамовуючи пекучі рани своїми перевіреними ліками — Роботою, тобто, новими статтями, доповідями на наукових конференціях, безкорисливою допомогою колегам, друзям,

знайомим і незнайомим людям, вихованням наукової молоді. І тепер, з радістю бачачи, що до його очей повернувся добре знайомий нам характерний блиск (за яким завжди криється одержимість новими ідеями, проектами, задумами) можна сказати: все гаразд, Буйських подолав себе і починає знову. Цілющий імпульс творчості надав йому новий сенс життя.

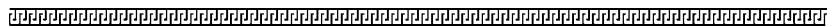
А життя — невпинне. І поки готувалася ця збірка, якось скромно і непомітно, навздогін 60-річному ювілею С. Буйських, прийшов ще один — виповнилося 40 років його професійної діяльності як археолога. Саме стільки часу пройшло з того пам'ятного дня — 15 листопада 1971 року, коли він молодим аспірантом, учнем незабутнього Лазаря Мойсейовича Славіна, переступив поріг Інституту археології, назавжди пов'язавши з ним свою долю. І тут ще треба зважити, який з двох ювілеїв більш значущий, — і для ювіляра, і для Інституту.

В будь-якому випадку, у підсумку можна вважати, що це видання, яке виходить 2012 року, — і доречне, і вчасне. Нашому ж подвійному ювілярові хочеться щиро побажати усього найкращого з того, що зазвичай прийнято бажати з такої нагоди, — гарного настрою, міцного здоров'я, відчуття повноти життя, сталих успіхів, променистого щастя і ще... — багато роботи! Бо для Сергія Буйських саме в останній і полягає сенс справжнього щастя!

Олександр СУПРУНЕНКО

НАРОДЖЕНИЙ У ДОРОЗІ

Нещодавно відомому українському археологу, визнаному у нас і за кордоном вченому-антикознавцю, кандидату історичних наук, невтомному досліднику Ольвії та її хори, старшому науковому співробітнику античного відділу Інституту археології НАН України — Сергію Борисовичу **Буйських** виповнилось 60 років¹ (фотоальбом, 1, 2).

Вельми солідну цифру «шістдесят» співвіднести з Сергієм Буйських дуже важко, бо сам він є людиною з молодою душею, завжди опікувався й опікується молоддю, живе не за кар'єрними графіками чи меркантильними планами, а за нахненням, як і на початку юності.

Народився наш шановний ювіляр 27 липня 1949 р., коли його батьки перебували в дорозі, неподалік від російського міста Курган (!) в Заураллі. Тому, мабуть, сама доля пов'язала його подальше життя і з дорогою, і з археологією. Він жив у Москві, на Уралі, в Сибіру, в Криму, в Латвії, а з 1959 року — постійно мешкає у Києві, час від часу покидаючи його через свої, спочатку аматорські, а згодом і професійні археологічні мандри.

Ще в далекому дитинстві, вперше побачивши величні руїни Херсонесу, він захопився античністю й археологією взагалі. У школі обдарований хлопчик мав чимало уподобань — випробовував свої сили у журналістиці, захоплювався німецькою мовою і історією, займався спортом (легка атлетика, плавання, бокс), відвідував творчу студію художнього слова, брав

¹ «Моя робота турбувати вічність...» (до 60-річчя С.Б. Буйських) // Археологія. — 2009. — № 4. — С. 110—112; Сагайдак М.А. Сергій Буйських — 60 // Ант. — 2010. — № 22—24. — С. 140—141. Див. також: Буйських Сергій Борисович // Мезенцева Г.Г. Дослідники археології України. — Чернівці, 1997. — С. 70.

уроки живопису та художньої фотографії, грав у драмгуртку Палацу піонерів та школярів м. Києва (зокрема — юного Тараса Шевченка у п'єсі Д. Красицького «Дитинство Тараса» та Лукаша в «Лісовій пісні» Лесі Українки). Але Археологія (з великої літери!) була найпершою, найулюбленішою та найтривалішою понад усіма юнацькими захопленнями. Згодом вона стала головною справою і змістом його життя.

Навчаючись у школі Сергій, як активний член гуртка «Юний археолог», що працював тоді в Інституті археології під керівництвом Д.Я. Телегіна, об'їздив майже всю Україну (фотоальбом, 3), на власні очі побачивши багате і щедre розмаїття її старожитностей — від палеоліту до пізнього середньовіччя та козацької доби. До речі, разом з С.Б. Буйських у гуртку займалися тоді такі на разі відомі всім учені, як Р.В. Терпиловський, Б.В. Магомедов, Р.С. Орлов, С.В. Полін.

Закінчивши школу, Сергій Буйських 1966 року вступив на вечірнє відділення історичного факультету Київського університету ім. Т.Г. Шевченка, де доля звела його з професором Лазарем Мойсейовичем Славіним. Ця зустріч була справді доленосною, бо наступного, 1967 року, Л.М. Славін запросив Сергія з друзями по робфаку (серед яких, зокрема, був і В.М. Отрешко) до себе в Ольвійську експедицію. І того часу Ольвія назавжди стала для Сергія Буйських близькою і рідною. Можна з упевненістю сказати, що це було кохання з першого погляду і на все життя, бо Ольвія прислужилася Сергієві і як місце його становлення в якості вченого-антикознавця, і як терен його багаторічної професійної польової праці, і як чисте джерело злету його поетичної творчості.

У цьому розумінні Л.М. Славін (фотоальбом, 4), формуючи особистість молодого вченого і його наукові інтереси, справив на С. Буйських неабиякий вплив і як вчений, і як педагог, і просто як напрочуд чуйна і щедра людина. Дуже повчальну і корисну розкопачу, польову і дослідницьку школу Сергій, за студентської, а згодом — аспірантської доби, пройшов також у А.С. Русяєвої на розкопках ділянки АГД в Ольвії (фотоальбом, 5) і Бейкушського поселення VI—V ст. до н. е., у Н.О. Лейпунської — на розкопках Центрального кварталу ольвійської агори (фотоальбом, 7), у Р.Й. Ветштейн — на римській цитаделі Ольвії, у Ю.І. Козуб на ольвійському некрополі, у С.Д. Крижицького під час підводних робіт в Ольвії (фотоальбом, 8), дослідженні кліфу Нижнього міста та на ділянці Р-19 Верхнього міста, у В.В. Лапіна і Л.В. Копейкіної — на розкопках архаїчних шарів Березані та у А.В. Буракова — на

Козирському городищі ольвійської хори перших століть н. е. та в розвідках у Нижньому Побужжі (фотоальбом, 6).

Набутий досвід швидко формував С. Буйських як археолога-професіонала, але йому вже було тісно в межах свого робфаку. Там не було повної змоги віддати себе опануванню майбутньої професії. Навчаючись на вечірньому відділенні істфаку, Сергій працював то різноробочим у музеї, то діловодом у редакції газети, то колектором у лабораторії, а ще — кожного літа мусив звільнитися з нової роботи (бо інакше не відпускали), щоб знову поїхати до Ольвії. Враховуючи активну працю С. Буйських у Студентському науковому товаристві факультету, успішні показники у навчанні та жагуче бажання спеціалізуватися з археології, здібного студента, — за сприяння Л.М. Славіна та тодішнього декана історичного факультету П.М. Овчаренка, — перевели 1969 року на денне відділення і 4—5 курси С. Буйських закінчував вже там.

У травні 1971 року його доповідь «Металообробка в Ольвії» на Всесоюзній археологічній студентській конференції у Москві була відзначена журі на чолі з професором А.В. Арциховським Дипломом 1-го ступеню. У цьому ж році, після закінчення університету, за рекомендацією кафедри археології КДУ, її випускник Сергій Буйських успішно склав іспити і вступив до очної аспірантури академічного Інституту археології. З того пам'ятного дня — 15 листопада 1971 року і до сьогодні (40 років!) всі його наукові пошуки, експедиційна, кабінетна та громадська діяльність, поступові, але неухильні віхи творчого зростання були пов'язані з нашим Інститутом і, насамперед, з відділом античної археології. Становлення С.Б. Буйських як спеціаліста-археолога проходило на очах та за безпосередньої участі багатьох співробітників Інституту, бо і в Ольвії, і в Інституті дехто з них багато років поспіль провів з Сергієм, що називається «пліч-о-пліч», а дехто — так само «пліч-о-пліч» із насагою працював з ним і в інших експедиціях.

... Біжить невпинний час. Позаду залишилися десятки виснажливих експедиційних сезонів (фотоальбом, 9, 10), сотні знайдених невідомих раніше давніх поселень, розкриті тисячі квадратних метрів розкопів на різних пам'ятках, пройдені безліч кілометрів піших розвідувальних маршрутів... І якщо охарактеризувати шлях, який за цей час пройшов С.Б. Буйських — від початківця-аспіранта до вченого з європейським ім'ям, — то його стисло можна описати так.

У 1974—1986 рр. Сергій Борисович обіймав посаду молодшого наукового співробітника, у 1986—1989 рр. — наукового співробітника, а з липня 1989 року до теперішнього часу (тобто, більше двадцяти років!) він працює старшим науковим співробітником. Кандидатську дисертацію захистив у 1984 році, зараз наполегливо працює над докторською.

Як вагомий результат визнання його багаторічної, сумлінної та плідної праці у справі вивчення античних старожитностей України слід вважати те, що Рішенням ВАК від 11.09.2005 р. йому було присвоєне звання — «Старший науковий співробітник».

Зараз можна впевнено сказати, що С.Б. Буйських — високопрофесійний археолог, вдумливий та ґрунтовний дослідник, визнаний як в Україні, так і науковим загалом за її межами, спеціаліст з античної археології Надчорноморщини. Він досконало володіє як методикою польових археологічних досліджень, так і наступних історико-археологічних узагальнень та інтерпретацій. Ми можемо з гордістю охарактеризувати його, як одного з найкращих та найталановитіших представників української школи антикознавства, який глибоко дістається до суті наукової проблеми, над якою працює, та знаходить оптимальний шлях її вирішення. Його наукові інтереси лежать у широкій площині вивчення проблем історії матеріальної та духовної культури античних держав Північного Причорномор'я. Особливих успіхів дослідник досяг у розробці питань грецької колонізації Північно-Західного Причорномор'я, історії формування і розвитку хори Ольвійського полісу, у т. ч. ідеологічних уявлень та вірувань її населення (у першу чергу — культу Ахілла), а також у вивченні фортифікацій та військової справи античних північно-понтійських держав.

За час роботи в Інституті С.Б. Буйських брав безпосередню й активну участь у роботі численних експедицій (у тому числі і новобудівних) з дослідження археологічних пам'яток у різних областях України (фотоальбом, 11), незмінно віддаючи перевагу розкопкам Ольвії і особливо городищ, поселень та некрополів її сільської округи у Нижньому Побужжі (фотоальбом, 12). У 1973—1982 рр. він був керівником Периферійного загону Ольвійської експедиції, а з 1983 по 1996 рр. — очолював окрему комплексну Північно-Причорноморську експедицію з дослідження хори Ольвії та суміжних територій.

Результати інтенсивної наукової діяльності С.Б. Буйських дістали високу оцінку та широке висвітлення в науковій літературі. Творчий доробок ювіляра складає понад 190 окремих

наукових праць, які вийшли друком у різних наукових виданнях України, Польщі, Росії, Німеччини, Італії, Греції, Англії, Франції, Данії, Болгарії, Грузії та інших країнах. Серед них три монографії: одноіменна — «Фортифікація Ольвійського государства (первые века нашей эры)» (Київ, 1991) та дві у співавторстві — «Сельская округа Ольвии» (Київ, 1989) і «Античные поселения Нижнего Побужья (археологическая карта)» (Київ, 1990), а також науково-популярна книжка — «Античные земледельцы Нижнего Побужья» (Николаев, 1997).

С.Б. Буйських брав також особисту участь у підготовці й написанні низки відомих та важливих колективних наукових праць — вітчизняних: «Культура населения Ольвии и ее округи в архаическое время» (Київ, 1987), «Історія української культури», Т. 1. (Київ, 2001), «Національний атлас України» (Київ, 2007), «Енциклопедія історії України» (Київ, 2005-2009), а також зарубіжних: «Limes» (Bologna, 1994), «Territoires des cites grecques» (Paris, 1999), «Pont-Euxin et Polis» (Besanson, 2005), «The Culture of Thracians and Their Neighbors» (Oxford, 2005), «Der Achilleus — Kult im nördlichen Schwarzmeerraum» (Rahden, 2006), «Pontos Euxinos» (Langenweißbach, 2006), «Classical Olbia and the Scythian World» (London, 2007), «Die Griechen und ihre Nachbarn am Nordrand des Schwarzen Meeres» (Münster, 2009) та ін.

Завдяки широкій ерудиції вчений бере активну участь у роботі різних за тематикою наукових конференцій і симпозіумів в Україні та за її межами. Його доповіді, присвячені різноманітним аспектам античної культури, історії та археології Надчорномор'я, отримали високу оцінку на багатьох представницьких міжнародних форумах, зокрема в Болгарії (Свиштов, 1989; Казанлик, 1999), Греції (Афіни, 1991, Фессалоніки, 1996), Італії (Таранто, 2000), Німеччині (Трір, 1994; 2000; 2004; Мюнстер, 2001; Халле, 2001; Берлін, 2001 (фотоальбом, 13); 2006); Франції (Бордо, 2002); Данії (Сандб'єрг, 2003 (фотоальбом, 14)), Грузії (Вані, 2002, 2005), Великій Британії (Кембридж, 2007) та ін.

Його безумовним особистим внеском у науку слід визнати наступне:

- 1) обґрунтування ідеї та втілення у життя (разом з А.В. Бураковим і В.М. Отрешком) комплексної археологічної розвідки (1973—1977 рр.) узбережжя Чорного моря (фотоальбом, 15), причорноморських лиманів і заток та понизь річок, що впадають у море (від м. Одеси до м. Красноперекопська), у результаті якої було встановлено кордони

- Ольвійської античної держави на різних історичних етапах її існування, знайдено понад 300 раніше невідомих давніх поселень, одержано цінні дані з історичної географії Північного Причорномор'я;
- 2) дослідження фортечних споруд городищ Ольвійської хори перших століть н. е. (1972—1982) — Мис, Петухівка-2, Стара Богданівка-2, Дніпровське, Скелька, Золотий Мис, що дозволило С.Б. Буйських розробити типологію Ольвійських укріплень римської доби, встановити існування в післягетській Ольвії налагодженої системи оборони держави та вперше в історіографії монографічно дослідити фортечне мистецтво Ольвії (міста, хори і держави загалом) перших сторіч нашої ери (1991);
 - 3) сенсаційне відкриття і дослідження першого на теренах України римського військового табору I—II ст. н. е. в урочищі Дідова Хата, поблизу м. Миколаєва (1975) і детальна розробка наукової гіпотези щодо існування у Північному Причорномор'ї у перші сторіччя нашої ери системи укріплень типу *Limes Romanus* (1989, 1991, 1994), що входили як необхідна складова стратегічна частина до лімесу Нижньої Мезії²;
 - 4) дослідження пізньоархаїчних поселень Нижнього Побужжя (1978—1984) — Аджигол-1, Куцуруб-3, Чортувате-2 та особливо Чортувате-7, яке розкопували під керівництвом С.Б. Буйських вперше у польовій практиці дослідження античних сільських округ Північного Причорномор'я надвеликими площами, що дало змогу встановити структуру поселень ольвійської хори у колонізаційний період та розробити типологію її населених пунктів (1987—1988); у цьому плані слід особливо відзначити виділення С.Б. Буйських первинного житлово-господарського модуля (ойко-са) площею 0,2 га, що становив структурно-планувальну

² Своєю інтерпретація цієї пам'ятки та ідея С.Б. Буйських щодо півноччорноморського лімесу викликали в одних жорсткий спротив, а в інших — насмішкуватий скептицизм. Втім, як показав час, тобто подальші дослідження в Надчорномор'ї та сучасні розробки авторитетних фахівців з проблем римського лімесу, точка зору, яку відстоював С.Б. Буйських, таки була правильною (Див.: *Guidea N. Limes et Litus Moesiae Inferiors (86—275 n. Chr.)*. — Mainz, 2005. — P. 330, 471—477. Крім того див.: *Козленко Р.А.* Новые укрепленные пункты в контексте Ольвийской оборонительной системы первых веков нашей эры // *Боспорский феномен. Население. Языки. Контакты: Матер. междунар. конф.* — СПб., 2011. — С. 492—499.

- основу всіх, без винятку, поселень хори Ольвії в архаїчну епоху (1985, 1986, 1987, 2006);
- 5) копітки, методично бездоганні розкопки унікальної пам'ятки на Бейкушському мису (1985, 1986, 1995, 1996), що дали змогу відкрити і дослідити понад 150 сакральних об'єктів, залишених грецькими колоністами (в т. ч. один повністю підземний — див. фотоальбом, **16**), та інтерпретувати пам'ятку як визнане святилище грецьких колоністів у регіоні, присвячене Ахіллу (2001, 2005, 2006, 2011), з чим погодилась і вітчизняна, і європейська та американська наукова спільнота;
 - 6) багаторічні планомірні розкопки пам'ятки V—III ст. до н. е. в урочищі Глибока Пристань (1986—1996) поблизу гирла Дніпра, під час яких відкрито і досліджено складну систему фортечних споруд (вали, рови, мури, цитаделі), рештки викладеної каменем античної дороги, що вела до поселення від берега лиману, сирцево-кам'яні житлово-господарські комплекси, а також величезний зольний вівтар, присвячений Аполлону. Все це дало змогу С.Б. Буйських визначити місце пам'ятки як міцного східного порубіжного (військового, торговельного та релігійного) форпосту Ольвійської держави на кордоні з Нижьодніпровською Скіфією;
 - 7) встановлення факту синхронного із заснуванням Ольвії (друга чверть VI ст. до н. е.) виникнення і початку функціонування в Північно-Західному Причорномор'ї системи грецьких святилищ *extra-urban*, що маркували кордони Ольвійського полісу і забезпечували сакральний захист його суверенітету та всіх громадян (2002, 2004, 2005, 2006, 2007);
 - 8) на базі глибокого штудіювання зарубіжної літератури, її аналітичного співставлення з даними вітчизняної історіографії аргументовано доведено, що традиція будівництва заглиблених жител (землянок і напівземлянок) була добре відома в метрополії у передколонізаційну та колонізаційну епохи і згодом була принесена грецькими колоністами до Північного Причорномор'я, та вдало застосована в усіх його регіонах (у т. ч. на Березані і в Нижньому Побужжі загалом) (2004, 2005). Цей висновок С.Б. Буйських повністю спростовує всі попередні історіографічні побудови, згідно з якими подібні житла на грецьких поселеннях часу колонізації краю винятково пов'язувалися з варварськими етносами;
 - 9) предметне вивчення сіроглиняної кераміки Північного Причорномор'я і особливо Нижнього Побужжя V—I ст. до

- н. е. (2006, 2007, 2011, 2012). Повне доведення того, що вона є надійним і яскравим етнопоказником грецького населення Ольвії та її сільської округи в цей час, самобутнім, масовим етнографічним елементом, що об'єднує в одну етнокультурну спільність міське і сільське населення Ольвійського полісу;
- 10) детальне вивчення рідкісної групи червонолакових фігурних посудин з розкопок ольвійської хори перших століть нашої ери і пов'язування факту їх розповсюдження в регіоні з поширенням культу Діоніса та його фіасу (1982, 1986, 1996, 2006);
 - 11) енергійна, безпосередня і дійова авторська участь у написанні двох капітальних монографічних праць, в одній з яких (1989) вперше у вітчизняній та зарубіжній історіографії було комплексно досліджено хору Ольвії Понтійської, а у другій (1990) — також уперше в науці зібрано і систематизовано у вигляді анотованої археологічної карти вичерпні дані про античні поселення Нижнього Побужжя VI ст. до н.е. — III ст. н.е.

У центрі сучасних наукових інтересів археолога-дослідника С.Б. Буйських — аналітична розробка питань грецької колонізації Нижнього Побужжя, проблеми становлення, належності та ранніх етапів розвитку у регіоні античної аграрної території, як хори іонійського колоніального полісу і його невід'ємної складової в системі «поліс—хора», а також різні аспекти просторово-структурного розвитку Ольвійського полісу в архаїчну і наступні епохи (2006—2011).

Отже, з окресленого нами зовсім не повного, але напрочуд красномовного кола того, що вже зроблено і того, що ще має бути зробленим, бачимо і упевнюємось у тому, що С.Б. Буйських є одним з високопрацелюбних, щиро відданих професії та глибоких дослідників Інституту археології. Крім того, він — просто талановита людина, а багато в чому для археологічної спільноти України — й непересічна. Тому, віддаючи йому в цій статті належне як вченому, не можна оминати добрим словом і його суто людські риси, і хоча б трохи зупинитися на цьому.

Спочатку дещо про мужність, благородство та честь... Життя неодноразово випробовувало нашого ювіляра на наявність та непохитність цих чеснот та на міцність його характеру, але жодного разу зламати його не змогло. Так було, наприклад, у листопаді 1971 року, коли всього за два тижні після успішного вступу С.Б. Буйських до аспірантури раптово помер його духовний наставник, університетський і ольвійський вчитель, академічний науковий керівник — професор Л.М. Славін... Але попри все

учень не знітився, не розгубився, не зрадив свого Вчителя, не забув його щедрих уроків, поставши з часом одним з найяскравіших представників славінської школи вітчизняного антикознавства.

Згодом, на знак вдячного спомину і пошани С.Б. Буйських особисто організував і провів відомі наукові читання (фотоальбом, 17), присвячені 90-річчю від дня народження Л.М. Славіна (1996). До читань Сергій Буйських уклав і видав на кошти, зібрані за допомогою колишніх славінських студентів, чудову збірку «Мир Ольвии. Памятник исследователю и исследование памятника», першу частину якої склали спогади про Л.М. Славіна, а другу — тези наукових доповідей, в яких розкривалося значення і подальший розвиток ідей відомого вченого на тлі того, що було відкрито в Ольвії і на її хорі після нього. Крапці з цих доповідей згодом знайшли місце на сторінках нашого інститутського часопису (Археологія. — 1997. — № 4). До 100-річчя з дня народження свого вчителя С.Б. Буйських вдалося зібрати колектив однодумців з числа вітчизняних і зарубіжних вчених і підготувати з ними ще один спеціальний випуск «Археології» (2007. — № 1), присвячений Л.М. Славіну і як вченому, і як педагогу, і як організатору науки, і як непересічній особистості. Сам Сергій підготував до друку у цьому номері раніше невідому статтю Л.М. Славіна про економічне життя Ольвії в догетську епоху, яку він виявив у Науковому архіві Інституту.

Принадібно зазначимо, що вдячна, майже синівська пам'ять про своїх учителів взагалі є невід'ємною рисою С. Буйських як вченого і як людини. В передмові до монографії «Фортифікація Ольвійського государства» (1991) він, окрім Л.М. Славіна, присвятив їй також пам'яті й інших своїх наставників у науці — М.І. Сокольського, П.О. Каришковського та С.М. Бібікова. Схвильованими, вдячними та щирими були його слова про Н.П. Сорокіну (2006) та Я.В. Доманського (2007) у збірках, присвячених їх пам'яті. Природно, що з-поміж усіх учнів саме він написав проникливу статтю до 75-річного та 80-річного ювілеїв А.В. Буракова (Археологія — 1994. — № 4; 1999. — № 3). І він же згодом складав хвилюючий мартиролог його пам'яті (Археологія. — 2002. — № 2). Ще важчими, боліснішими і щемнішими, але дуже сердечними були слова його прощання з близькими колегами, ровесниками і друзями — В.М. Отрешком (Ант. — 2000. — № 4—6), М.І. Золотарьовим (Археологія. — 2005. — № 4), В.Ф. Малеевою (Ант. — 2006. — № 16—18), В.М. Зоценком (Ант. — 2010. — № 22—24), В.В. Рубаном (Археологія. — 2012. — № 2).

Вісім років життя поклав Сергій Буйських на те, щоб зібрати, укласти та видати збірку пам'яті Валерія Отрешка (Ольвийские древности. — К., 2009), до якої увійшли напрочуд цінні і цікаві матеріали — наукові статті, документи, спогади, фотознімки, а головне — зібрані Сергієм, що називається «по крупинам» раніше невідомі праці його покійного колеги і друга.

Вдячний старшим товаришам по службі за науку археологічного поля С.Б. Буйських завжди знаходить для них чуйні, добрі і незаяложені слова з нагоди їх ювілейних дат (див.: Археологія. — 1992. — № 4; 1997. — № 4; 2007. — № 1; 2012. — № 1; Передмова до збірки «Северное Причорноморье в античное время», К., 2002). Він також першим відгукується і на ювілеї своїх колег-ровесників (див.: Археологія. — 2008. — № 3; 2009. — № 2). У цьому розумінні ми зараз певною мірою віддаємо Сергію Борисовичу символічний борг нашої глибокої поваги, професійної солідарності, вірності давній дружбі і доброзичливого колежанського ставлення.

Але повернемося до головної ниті нашої оповіді відносно іспитів долі, яких ювілярові за шістдесят років довелося скласти чимало. І кожен з цих іспитів, яким би важким він не був, С.Б. Буйських завжди складав успішно. Мабуть тому, що завжди йшов на нього, як кажуть — «з відкритим заборолом» і відстоював власну, а не нав'язану кимось точку зору. Так було, наприклад, 1978 року, коли через бюрократичний формалізм, мстливе «непорозуміння», а може — і відверту заздрість, Сергія, що називається, вирвали з його експедиції до Інституту у розпалі польового сезону. Вирвали, що цікаво, саме тоді, коли він вперше на хорі Ольвії відкрив і розпочав розкопки античної бойової башти римського часу на городищі Скелька. Знайшли й причину, щоб закрити експедицію — начебто терміново треба було скласти довідку про археологічні пам'ятки одного з причорноморських лиманів, де С. Буйських колись проводив розвідки. Хтось, мабуть, припинив би розкопки до кращих часів, слухняно повернувся б до Києва, щоб не сваритись з керівництвом і неспішно складав би необхідний папірець. Але тут — не на того напали!

Буйських тоді експедицію не закрити, а за лічені дні, днюючи і ночуючи за машинкою у камералці Братського корпусу Видубицького монастиря (де тоді розміщувався Інститут) склав на 2,5 д. а. необхідну довідку, передрукував її, віддав «наверх», а сам, наперекір погрозам, повернувся до експедиції, де продовжив дослідження унікальної пам'ятки. В степу його

наздогнала телеграма з доганою і наказ — терміново (!) перекинути експедицію у віддаленіший від Скельки, протилежний район Нижнього Побужжя і розпочати розкопки зовсім іншого поселення, що не було передбачене аніякими фінансовими чи науковими планами. С. Буйських склав і відіслав до Києва доповідну записку, що починалась зі слів: «Від прав на пам'ятку відмовляюсь, але обов'язок вченого не дозволяє мені залишити її недорозкопаною і не законсервованою...». Сам же попросив негайно приїхати з Києва свого колегу і друга по Раді молодих вчених Інституту Михайла Сагайдака, який мав досвід проведення консервації і реставрації, і залишився з ним і своїми найстійкішими багаторічними «кадрами» розкопщиків у полі. І тільки після того, як вежу було повністю розкопано, зроблено всі обміри, фасування, креслення і фотозйомку, покладено останню кельму розчину в кам'яні пази (фотоальбом, 18) — експедиція С. Буйських полишила Скельку...

Так було й наступного 1979 року, коли С. Буйських, як Голова Ради молодих вчених (РМВ) Інституту археології у запалі боротьби з бовдурністю і зашкарублістю академічних чиновників (інститутських і неінститутських), написав відкритого листа до редакції «Комсомольской правды». Там він відверто і гостро критикуючи своїх опонентів, виклав свою точку зору на стан роботи з науковою молоддю в Інституті і взагалі — в Академії, і запропонував конкретні шляхи її вдосконалення. Листа ж він написав, перебуваючи у розвідці на Миколаївщині, а відправити його, щоб було швидше та надійніше, попросив людину, яка якраз поверталась з експедиції до Києва. Але людина ця (як з'ясувалось потім в археології опинилась випадково і згодом залишила її) відправила листа не до редакції впливової тоді молодіжної газети, а віднесла ... до КДБ! Отож, після повернення з експедиції Сергія затаскали по профспілково-партійно-комсомольсько-держбезпечно- та внутрішньосправних кабінетах, з'ясовуючи — як він ставиться до політики партії і чи він часом не дисидент? Коли ж, що називається, «зовсім дістали», він написав нового, жагучішого листа, але вже не до редакції газети, а до ЦК ВЛКСМ і сам, вже не покладаючись на пошту, випадок і деяких «друзів», відвіз його до Москви.

Незабаром після цього в Інститут, як ми усі це добре пам'ятаємо, наскочила сувора комісія і Сергій мужньо витримав увесь той місяць, що вона «трусила» його самого і його РМВ. Він тоді добре відчував, як деякі охочі до смажених фак-

тів «колеги» радісно шепотілися за його спиною — «чи звальть нарешті цього норовистого склочника Буйського, чи ні? От би звалили, щоб сміття з хати не виносив!».

Згодом з'ясувалося, що підмітати в рідній хаті і виносити з неї сміття все ж іноді буває конче потрібним. Спочатку московська комісія закінчила роботу і поїхала нічого не повідомивши, і не залишивши жодного висновку чи оцінки. І лише навесні наступного року з'ясувалося, що проблеми, викладені у листі С. Буйських, мають місце і їх треба вирішувати, а що ж стосується нашої РМВ, то виявилось, що вона — одна з найбільш дійових серед аналогічних молодіжних організацій всієї тодішньої країни, тобто СРСР. Більше того, голову Ради за активну роботу з молоддю нагородили «Похвальною грамотою» і включили до складу делегації молодих вчених Союзу на поїздку до Югославії. Кращої відповіді Сергієвим «доброзичливцям» годі було й чекати!

За браком місця у нас немає змоги згадати і навести тут усі випадки, подібні до вищенаведених, коли Сергія випробувала на гарт його сувора доля. Але важливо підкреслити, що у кожній такій ситуації йому, певне, допомагало те, що попри усе — він завжди залишався самим собою, тобто суворим до ворогів, приязним до друзів, але безпристрасним і для перших, і для других. Що ж стосується його самого, то С. Буйських — людина міцна, як кремій у своїх переконаннях щодо цінностей життя, стійка до хибних спокус, надійна і цнотлива — у коханні та дружбі, і ще — дуже вольова.

Остання риса Сергія яскраво проявилася 1997 року, коли важка недуга надовго прикувала його до ліжка. Потім він переніс дуже складну і небезпечну (бо тоді такі операції були ще на стадії експериментальних) операцію на хребті, після якої мусив досить тривалий час проходити різні курси лікування та реабілітації, не маючи змоги навіть ходити.

Для нього — людини енергійної, рухливої, непосидючої — це було випробуванням з випробувань! Вороги тоді раділи — «на цей раз вже не підійметься», лікарі одностайно радили оформляти пенсію за інвалідністю, а дехто навіть пропонував змінити громадянство і виїхати на «ПМЖ» до іншої країни, мовляв, «там тебе вилікують». Але Сергій подолав і злі пророцтва, і безнадійні медичні прогнози, і примарні заморські спокуси, і врешті-решт (у буквальному сенсі — крок за кроком, відвойовуючи у підступної хвороби права на повноцінне життя), повернувся до рідного Інституту й улюбленої роботи.

Підсумовуючи й ані трохи не погрішивши проти істини, можна стверджувати, що Сергію Буйських в цілому притаманні такі риси як принциповість, безкомпромісність, відвертість, прямота дій і думок, загострене почуття правди, кривна відданість професії, чесність, гідність, моральна чистота, природне несприйняття брехні, підлоти, лакузництва, фальші та зради, і, в той же час, — щирість, людяність, небайдужість, безпосередність, людська принадність, почуття високої людської і товариської поваги до колег, вірність дружбі, безвідмовність улюбій справі, м'яка і щира доброта, щедрість душі, ненаграна гречність. Завдяки поєднанню цих властивих Сергію Борисовичу чеснот він і зажив великої поваги, довір'я та симпатії серед товаришів, колег, знайомих і незнайомих людей, з якими його зводила на різних життєвих шляхах доля, а також серед тих десятків (а зараз вже й сотень!) бранців, яким поталанило брати участь у житті його експедиції. Саме так — не просто у «роботі», а у «житті» експедиції.

Там завше панує особлива атмосфера — тонка, піднесена, довірлива, лірична, людяна, майже сімейна (фотоальбом, 19) при тому, що на першому місці у начальника завжди беззаперечно стоїть важка, грубезна і безмежна робота, і робота, що називається «до сьомого поту» (фотоальбом, 20, 21). Але скільки б її не було, уявити цю експедицію без вечірньої ватри і щирих власних бардівських пісень її керівника під стареньку «семиструнку» (фотоальбом, 22, 23) просто неможливо! Принагідно ж треба сказати, що С.Б. Буйських багато років брав до себе в експедицію і долучав до розкопок городищ та поселень ольвійської хори вихованців дитбудинків і спеціалізованих інтернатів для так званих «важких» або «неблагонадійних» підлітків. І сказати, де для нього під час таких експедицій закінчувалась археологія і починалася педагогіка, чи навпаки, — дуже важко (фотоальбом, 24, 25). Але достеменно відомо одне — після літа, проведеного у степу з Сергієм Борисовичем, ці діти чомусь напрочуд швидко переходили з розряду пропавших до категорії нормальних і навіть гарних. Мабуть це тому, що кожному з цих дівчаток і хлопчиків, що не знали до цього справжньої довіри і ласки, він щедро дарував частку своєї душі.

Так само за принципом — *Aliis inserviendo consumor* («Витрачаю себе, слугуючи іншим»), С.Б. Буйських багато років (1972—1984) енергійно, самовіддано і, можна сказати, натхненно діяв на громадській посаді Голови Ради молодих вчених Інституту

археології. Жертвуючи своїм часом, силами та, скажемо відверто, здоров'ям і просуванням службовими сходами, Сергій Буйських на боротьбу за визнання прав інститутської молоді займатися наукою і створення для цього необхідних сприятливих умов, поклав кращі роки свого життя. Але справа ця не була марною. Діяльність тогочасної РМВ заклала якісні і надійні підвалини для підготовки та наукового зростання тієї потужної дослідницької когорти, яка зараз становить честь і гордість Інституту, його головний сучасний кадровий стрижень. Варто назвати лише такі прізвища колишніх «зелених», а зараз маститих і широковідомих вчених — професорів, докторів і кандидатів наук, які пройшли колись гартування у Раді молодих вчених — Д.Н. Козак, Г.Ю. Івакін, В.В. Отрощенко, Р.В. Терпиловський, Б.В. Магомедов, В.І. Ключко, О.П. Моця, Л.Л. Залізник, С.А. Скорий, Н.О. Гаврилюк, М.А. Сагайдак, Ю.В. Болтрик, С.С. Бессонова, К.П. Бунятян, І.Д. Потехіна, О.Є. Фіалко, В.В. Крапівіна, А.В. Ніколова, Л.А. Черних, С.М. Рижов, С.Ж. Пустовалов, Я.П. Гершкович, Ю.Я. Рассамакін, Д.Я. Нужний, М.Ю. Відейко, В.М. Степанчук та ін.

Завдяки самовідданій і копіткій праці С.Б. Буйських з одnodумцями і, в першу чергу, з тодішнім комсоргом Інституту Л.Л. Залізником, за відносно короткий час вдалося «пробити» і провести на високому науковому рівні п'ять представницьких молодіжних наукових форумів — у 1974, 1976 (фотоальбом, 26), 1978, 1981, 1983 рр. Було успішно підготовлено і проведено також міжнародну науково-практичну конференцію молодих археологів України і Сербії (Київ, 1980) (фотоальбом, 27) і дві молодіжні україно-сербські археологічні експедиції у Чернігівській (1981) та Запорізькій (1982) областях. Наполегливою старанністю інститутської РМВ на чолі з С.Б. Буйських за 1976—1982 рр. було видано сім збірок наукових праць молодих вчених та підготовлено два випуски квартальника «Археологія» з їх статтями. Підкреслимо, що перша збірка мала досить промовисту і гордовиту назву — «Открытия молодых археологов Украины», що, по-перше, закріплювало право нашої археологічної молоді на свої власні відкриття в науці, а по-друге, називала Україну споконвічною назвою, а не тим «УРСР», що офіційно зазначалося на виданому Інститутом тритомнику. На ті часи це було хоч і невеликим, але все ж таки актом громадської мужності інститутської наукової молоді та її ватажка.

А скільки потребувало енергії, сил, часу, витримки та холоднокровності постійне доведення скептично, а то й ворожо

налаштованим опонентам, що молоді вчені мають не тільки величезний оберемок обов'язків, але ще й свої права, і доводити це треба було постійно в Інституті і поза ним. Через це в Інституті С. Буйських тільки і чув, що йому ані захисту дисертації, а ні звання старшого ніколи не побачити. А, наприклад, в горезвісний Главліт, щоб одержати дозвіл на друкування тез IV молодіжної конференції 1981 року С. Буйських довелося ходити не більше не менше — цілих 35 (!) разів. І його наполегливість — таки перемогла. Дозвіл цієї здавалося б, неприступної установи Сергію вдалось отримати, необхідний штамп на титульній сторінці машинопису одержати — і тези було вчасно надруковано. Можна тільки уявити ту непідробну радість, яку відчув кожен зі 141 автора тієї молодіжної збірки, коли він побачив надрукованим свій перший науковий доробок, своє перше слово в науці.

Захист свій, попри пророцтва недоброзичливців і, підкресливо, захист блискучий (у березні 1984 року), С. Буйських все ж побачив, але незабаром після нього — через вік і велике професійне навантаження, що значно збільшилося після захисту, з посади голова РМВ змушений був піти. В той же час полишивши РМВ, він не полишив іншої громадської роботи в Інституті взагалі, багато років займаючись невдячною, але такою необхідною справою як розповсюдження наукової книги. І тут йому вдалося теж так добре організувати свою діяльність, що багато співробітників Інституту й досі дякують С. Буйських за те, що завдяки йому вони змогли сформулювати або ґрунтовно поповнити (як новими, так і старими виданнями) свої особисті наукові бібліотеки. Слід також зазначити, що С.Б. Буйських багато років поспіль брав активну участь у роботі Польового комітету Інституту археології. Зараз у нього нове і дуже відповідальне громадське «навантаження» — він здійснює наукове керівництво відразу трьома молодими дослідниками, а також плідно співпрацює з МАН.

Взагалі, за що б не брався С. Буйських він завжди звик робити це чесно, якісно і ґрунтовно, вкладаючи у кожную розпочату справу свою душу. І тут не можна не згадати про успішне здійснення ним проекту поетично-археологічної антології «Пыль золотая» (1994)³. У цій книжці, поруч зі своїми віршами, що переважно були написані за довгі експедиційні роки, Сергій щедро розмістив вірші своїх колег по професії — і су-

³ Багато віршів С. Буйських з цієї книжки були включені до міжнародної антології (Вторая муза историка. — М., 2003. — С. 627—650).

часників, і тих, що відійшли у вирій — переконливо довівши читачеві, чому археологія народжує поезію, а поезія — життєдайно живить археологію. І ще показав, чому археолог му- сить іноді, полишивши суху безпристрасну мову науки, вдава- тися до поетичного слова, щоб краще висловити свої відчуття і настрої, нав'язні зустрічами з карбами минулого, слідами ко- лишнього людського життя, таємницями сторіч...

В одному з поетичних творів Сергій Буйських так визна- чив своє призначення археолога, який повинен:

Причаєні мудрощі землі
Віднімає у гліні крок за кроком,
Щоб умів далеких поколінь
Досягти духовним діалогом.

Міркуючи над сенсом нашої професії, він закінчує цей вірш несподіваним, але глибоко філософським висновком, з якого слідує — для чого взагалі потрібна археологічна наука і чого ми власне досягаємо, займаючись нею:

Просторінь спізнаючи минувщини,
Ми себе у часі спізнаєм...

В іншому вірші поет Сергій Буйських написав від імені археолога Сергія Буйських такі рядки: «Моя робота — турбу- вати вічність...». То ж побажаємо йому, народженому в доро- зі і надалі перебувати у постійному русі, в пошуку, турбуючи вічність, відшукуючи відповіді на болісні виклики сучасності та каверзні загадки минувщини, і досягати духовним діалогом нескорених глибин пізнання як в археології, так і в поезії. Ми зичимо Вам сьогодні, дорогий Сергію Борисовичу, могутнього ольвійського здоров'я, великої творчої наснаги та щасливо- го здійснення і втілення у життя всіх Ваших наукових і життє- вих мрій. Певні, що до нашого вітання, прочитавши ці рядки, щиро приєднаються всі Ваші численні колеги, знайомі, това- риші, учні, друзі, шанувальники в Україні (фотоальбом, 28— 33), СНД і далеко за їх межами.

Б.В. МАГОМЕДОВ,
Р.В. ТЕРПИЛОВСЬКИЙ

СПИСОК ДРУКОВАНИХ НАУКОВИХ ПРАЦЬ Сергія Борисовича БУЙСЬКИХ

1974

1. **Работы Периферийного отряда Ольвийской экспедиции** // АО 1973 г. — М., 1974. — С. 253—254 (соавторы *А.В. Бураков, В.М. Отрешко*).

1975

2. **Работы Периферийного отряда Ольвийской экспедиции** // АО 1974 г. — М., 1975. — С. 262—263 (соавторы: *А.В. Бураков, В.М. Отрешко, В.И. Назарчук*).
3. **Оборонительные сооружения городища Петуховка-2** // Новые открытия советских археологов: Тез. докл. Всесоюзной конф. — К., 1975. — Ч. 2. — С. 96—97.
4. **Оборонительная система Ольвии в первые века н. э.** // 150 лет ОАМ: Тез. докл. конф. — К., 1975. — С. 128—129.

1976

5. **Городище Мыс в системе обороны Ольвии** // Открытия молодых археологов Украины. — К., 1976. — Ч. 1. — С. 37—39.
6. **Разведки Периферийного и Геофизического отрядов Ольвийской экспедиции** // АО 1975 г. — М., 1976. — С. 311 (соавторы *А.В. Бураков, В.М. Отрешко, В.П. Дудкин*).
7. **Исследования в урочище Дидова Хата** // АО 1975 г. — М., 1976. — С. 386 (соавтор *В.В. Рубан*).

8. **Работа Краснознаменной экспедиции** // АО 1975 г. — М., 1976. — С. 310 (соавторы Э.И. Бреловская, В.И. Клочко, А.И. Козлов, С.В. Полин, Е.В. Черненко).

1977

9. **Работы Периферийного отряда Ольвийской экспедиции** // АО 1976 г. — М., 1977. — С. 274—275 (соавтор А.В. Бураков).
10. **Античне городище на мису між Березанським і Сосицьким лиманами** // Археологія. — 1977. — Вип. 22. — С. 79—90 (співавтор А.В. Бураков).
11. **Городские укрепления Ольвии I—III вв. н. э.** // Некоторые вопросы археологии Украины. — К., 1977. — С. 44—55.
12. **Предисловие (к сборнику статей молодых ученых)** // Новые исследования археологических памятников на Украине. — К., 1977. — С. 3—4.
13. **К изучению оборонительных сооружений Петуховского городища** // Новые исследования археологических памятников на Украине. — К., 1977. — С. 83—97.

1978

14. **Работы на Ягорлыцком поселении** // АО 1977 г. — М., 1978. — С. 304—305 (соавтор А.С. Острроверхов).
15. **Оборонительные сооружения Старо-Богдановского городища** // Археологические исследования на Украине в 1976—1977 гг.: Тез. докл. XVII конф. ИА АН УССР. — Ужгород, 1978. — С. 82.

1979

16. **Работы Периферийного отряда Ольвийской экспедиции** // АО 1978 г. — М., 1979. — С. 310 (соавтор А.В. Бураков).
17. **Введение (к сборнику статей молодых ученых)** // Памятники древних культур Северного Причерноморья. — К., 1979. — С. 3—4.
18. **Новые материалы по фортификационной технике городищ ольвийской округи первых вв. н. э.** // Памятники древних культур Северного Причерноморья. — К., 1979. — С. 87—96.

19. Третя наукова конференція молодих вчених Інституту археології АН УРСР // Археологія. — 1979. — Вип. 31. — С. 112—114.

1980

20. **Исследования городищ римского времени на р. Ингулец** // АО 1979 г. — М., 1980. — С. 298 (соавтор *Б.М. Магомедов*).
21. **К истории ольвийской сельской округи** // Исследования по античной археологии Северного Причерноморья. — К., 1980. — С. 3—18 (соавторы *С.Д. Крыжицкий, А.В. Бураков, В.М. Отрешко, В.В. Рубан*).
22. **Оборонительная система Ольвийского государства в первые вв. н. э.** // Археологические исследования на Украине в 1978—1979 гг.: Тез. докл. XVIII конф. ИА АН УССР. — Днепропетровск, 1980. — С. 111—112.

1981

23. **Стратегический фактор в топографии Ольвийской хоры догетского времени** // Актуальные проблемы археологических исследований в УССР: Тез. докл. Респ. конф. молодых ученых. — К., 1981. — С. 77—78.

1982

24. **Два фигурных сосуда из раскопок городища Золотой Мыс** // Новые памятники древней и средневековой художественной культуры. — К., 1982. — С. 77—86.
25. **Актуальні проблеми методики і теорії археології в практиці молодих археологів України і Сербії** // Археологія. — 1982. — Вип. 38. — С. 113—114.
26. **Предисловие (к сборнику статей молодых ученых)** // Материалы по хронологии археологических памятников Украины. — К., 1982. — С. 3—4.

1984

27. **Работы на Ольвийской периферии** // АО 1982 г. — М., 1984. — С. 246—247.

28. Основные элементы фортификации хоры Ольвии первых вв. н. э. // Античная культура Северного Причерноморья. — К., 1984. — С. 189—201.
29. Оборонительные сооружения Ольвийского государства первых веков нашей эры: Автореф. дисс. ... канд. ист. наук. — К., 1984. — 19 с.

1985

30. Работы в сельской округе Ольвии // АО 1983 г. — М., 1985. — С. 263—264.
31. Некоторые итоги изучения ольвийской хоры // Проблемы исследования Ольвии: Тез. докл. семинара. — Парутино, 1985. — С. 8—10.

1986

32. О топографии городищ Нижнего Побужья первых веков н. э. // Античная культура Северного Причерноморья в первые века нашей эры. — К., 1986. — С. 64—76 (соавтор М.М. Иевлев).
33. Некоторые вопросы пространственно-структурного развития ольвийской хоры (VI—II вв. до н. э.) // Ольвия и ее округа. — К., 1986. — С. 17—28.
34. Раскопки поселения Чертоватое-VII // АО 1984 г. — М., 1986. — С. 219—220.
35. Первичный жилищно-хозяйственный модуль раннеантичных поселений ольвийской хоры // Хозяйство и культура доклассовых и раннеклассовых обществ: Тез. докл. конф. — М., 1986. — С. 26—28.

1987

36. Новые материалы к археологической карте Северо-Западного Приазовья // Проблемы охраны и исследования памятников археологии в Донбассе: Тез. докл. семинара. — Донецк, 1987. — С. 106—108 (соавтор Ю.В. Болтрик).
37. Оружие // Культура населения Ольвии и ее округа в архаическое время. — К., 1987. — С. 127—131.
38. Исследование Бейкушского поселения // АО 1985 г. — М., 1987. — С. 312—313.

39. **Итоги и задачи исследования хоры Ольвии** // Задачи советской археологии: Тез. докл. Всесоюзн. конф. — Суздаль, 1987. — С. 53.
40. **О раннеантичных поселенческих структурах в Нижнем Побужье** // Социально-экономическое развитие древних обществ и археология. — М., 1987. — С. 30—36.

1988

41. **Типы ольвийских укреплений римской эпохи** // Античные древности Северного Причерноморья. — К., 1988. — С. 104—115.
42. **Структура архаичного поселения Нижнього Побужжя** // Археологія. — 1988. — Вип. 63. — С. 85—90 (співавтор С.Д. Крижицький).
43. **Охоронні розкопки могильника IV—III ст. до н. е. Лагерна Коса** // Археологія. — 1988. — Вип. 63. — С. 85—90 (співавтор В.І. Никітін).
44. **Исследования на хоре Ольвии** // АО 1986 г. — М., 1988. — С. 259.

1989

45. **О денежном обращении на ольвийской хоре послегетского времени** // Древнее Причерноморье: Тез. докл. I чтений памяти П.О. Карышковского. — Одесса, 1989. — С. 60—62.
46. **Новые данные о походе Плавтия Сильвана в Таврику** // Проблемы исследования античных городов: Тез. докл. III чтений памяти В.Д. Блаватского. — М., 1989. — С. 24—25.
47. **Сельская округа Ольвии.** — К., 1989. — 240 с. (соавторы С.Д. Крижицький, А.В. Бураков, В.М. Отрешко).
48. **К проблеме Таврического лимеса** // Скифия и Боспор: Матер. конф. памяти М.И. Ростовцева (Ленинград, 14—17.III.1989). — Новочеркасск, 1989. — С. 65—67.
49. **Ольвийско-тавроскифская война** // Проблеми історії та археології давнього населення УРСР: Тез. доп. XX Респ. конф. — К., 1989. — С. 31—32.

50. **Римские лагеря в Буго-Днепровском междуречье** // История и археология Нижнего Подунавья: Тез. докл. конф. памяти А.И. Доватура. — Рени, 1989. — С. 73—74.
51. **Исследования в урочище Глубокая Пристань** // Проблемы скифо-сарматской археологии Северного Причерноморья: Тез. докл. конф. к 90-летию Б.Н. Гракова. — Запорожье, 1989. — С. 23—24.
52. **Малые города Ольвийского государства** // Там же. — С. 110 (соавтор *В.М.Отрешко*) (повторна публікація: Ольвийские древности: Сб. науч. трудов памяти В.М. Отрешко. — К., 2009. — С. 61—62).

1990

53. **Римские войска в Ольвии в I — середине II в. н. э.** // Международные отношения в бассейне Черного моря в древности и средние века: Тез. докл. V науч. конф. — Ростов-на-Дону, 1990. — С. 25—27.
54. **Античные поселения Нижнего Побужья (археологическая карта).** — К., 1990. — 136 с. (соавторы *С.Д. Крыжицкий, В.М. Отрешко*).
55. **Історія та археологія Нижнього Подунав'я** // Археологія. — 1990. — № 4. — С. 140—144 (співавтор *О.В. Гудкова*).
56. **Древнейшие античные сельскохозяйственные усадьбы Нижнего Побужья** // Проблемы археологии Северного Причерноморья: Тез. докл. конф. к 100-летию ХКМ. — Херсон, 1990. — Ч. 2. — С. 51—52.
57. **К истории денежного обращения на хоре Ольвии послегетского времени** // Древнее Причерноморье. — Одесса, 1990. — С. 28—35.
58. **Каменные ядра из Тиры и Ольвии** // Проблемы истории и археологии Нижнего Поднестровья: Тез. докл. конф. — Одесса, 1990. — Ч. II. — С. 15—16.

1991

59. **Новые эпиграфические находки с Бейкушского поселения** // Древнее Причерноморье: Тез. докл. II чтений памяти проф. П.О. Карышковского. — Одесса, 1991. — С. 11—12.
60. **Фортификация Ольвийского государства (первые века нашей эры).** — К., 1991. — 161 с.

61. **La dynamique d'aménagement du territoire rural d'Olbia** // Territoires des cités grecques: Table Ronde. — Ecole française d'Athènes. — Athens, 1991. — P. 40—42 (співавтор С.Д. Крижицький).
62. **Про осіле населення понизь Дніпра та Південного Бугу у X—XIII ст.** // Археологія. — 1991. — № 4. — С. 89—104 (співавтор М.М. Ієвлев).

1992

63. **Просопография ольвийской вексилляции** // Международные отношения в бассейне Черного моря в древности и средние века: Тез. докл. VI науч. конф. — Ростов-на-Дону, 1992. — С. 37—40.
64. **До 60-річчя С.Д. Крижицького** // Археологія. — 1992. — № 4. — С. 153—154.

1993

65. **Эсхары Глубокой Пристани** // Древнее Причерноморье: КСОАО. — Одесса, 1993. — С. 80—82.
66. **Окружение Ольвийского полиса** // Там же. — С. 63—64 (соавтор В.М. Отрешко) (повторна публікація: Ольвийские древности: Сб. памяти В.М. Отрешко. — К., 2009. — С. 65).
67. **К проблеме лимеса в Северном Причерноморье** // Скифия и Боспор. — Новочеркасск, 1993. — С. 88—97.
68. **Раскопки Глубокой Пристани** // Археологічні дослідження в Україні у 1991 р. — Луцьк, 1993. — С. 15—16 (соавтор В.П. Былкова).
69. **Античная фортификация Северного Причерноморья** // Україна — Греція: історія та сучасність: Тез. доп. наук. конф. — К., 1993. — С. 26—28.
70. **Охранные работы на Золотом Мысу** // Археологічні дослідження в Україні у 1992 р. — К., 1993. — С. 28—29.
71. **Археологическая карта Тигикульского лимана** // Древности Причерноморских степей. — К., 1993. — С. 114—122 (соавтор М.М. Ієвлев).

1994

72. **К проблеме этнокультурной атрибуции нижнеднепровских памятников V—III вв. до н. э.** // Проблемы

- скифо-сарматской археологии: Тез. докл. конф. — Запорожье, 1994. — С. 31—34 (соавтор В.П. Былкова).
73. **Кабаний клык с зооморфным изображением из Глубокой Пристані** // Там же. — С. 34—38 (соавтор А.С. Острроверхов).
74. **К истории изучения Ольвии в начале XX в.** // Древнее Причерноморье: КСОО. — Одесса, 1994. — С. 90—94.
75. **Невідома праця А.Фогеля про Ольвію** // Археологія. — 1994. — № 2. — С. 152—154.
76. **До 75-річчя А.В. Буракова** // Археологія. — 1994. — № 4. — С. 154—155.
77. **«Ольвийская крепость» П.И. Кеппена** // Ольвия-200: Тез. докл. конф. — Николаев, 1994. — С. 48—50 (соавтор М.И. Золотарев).
78. **Zum Limes im nördlichen Schwarzmeerraum** // Bonner Jahrbücher. — 1994. — № 194. — S. 165—174.
79. **Limes Olbiopolitanus** // Limes. — Bologna, 1994. — P. 193—199.

1995

80. **Античная фортификация Северного Причерноморья в первые века нашей эры** // Фортификация в древности и средневековье: Матер. метод. семинара ИИМК. — СПб., 1995. — С. 58—60.
81. **До історії населення Ольвійської хори** // Питання історії культури України. — К., 1995. — С. 3—11 (співавтор С.Я. Ольговський).
82. **Античное святилище на Бейкушском мысу** // История, этнография, культура: Тез. докл. обл. конф. — Николаев, 1995. — С. 55—57.

1996

83. **Святилище Ахилла на ольвийской хоре архаического времени** // Греки на Черном море: Междунар. археол. симпозиум. — Салоники, 1996. — С. 33—34.
84. **Основные этапы развития сельской округи Ольвии доримского времени** // Там же. — С. 39—40 (соавтор В.М. Отрешко).
85. **Юный Дионис с Золотого Мыса** // Древнее Причерноморье: Тез. докл. III чтений памяти проф. П.О. Карышковского. — Одесса, 1996. — С. 16—17.

86. **Д.М. Славин как исследователь хоры Ольвийского государства** // Мир Ольвии. Памятник исследователю и исследование памятника: Матер. чтений, посв. 90-летию проф. Л.М. Славина. — К., 1996. — С. 34—40.
87. **Итоги (1972—1996) и задачи изучения сельской округи Ольвии** // Там же. — С. 101—103.
88. **Навкратийский скарабей из античного святилища на Бейкушском мысу** // Міжнародні зв'язки народів Європи: Матер. міжнар. конф. Секції III—IV. — Запоріжжя, 1996. — С. 163—164 (соавтор А.С. *Островерхов*).
89. **Святилище Ахилла на ольвийской хоре архаического времени** // Международные отношения в бассейне Черного моря в древности и средние века: Тез. докл. VII междунар. науч. конф. — Ростов-на-Дону, 1996. — С. 55—57.
90. **Между Истрией и Ольвией (античные поселения Дунай-Днепровского междуречья)** // Там же. — С. 65—69.

1997

91. **«Світ Ольвії» (ювілейні наукові читання пам'яті С.М. Славина)** // Археологія. — 1997. — № 1. — С. 157—158.
92. **Античные поселения Северо-Западного Причерноморья доримского времени (опыт картографирования)** // Никоний и античный мир Северного Причерноморья: Матер. конф. — Одесса, 1997. — С. 98—102.
93. **Неизвестный план Ольвии П.И. Кеппена** // РА. — 1997. — № 2. — С. 241—245 (соавтор М.И. *Золотарев*).
94. **К проблеме территориальных владений Ольвийского полиса в IV в. до н. э.** // Херсонес в античном мире: Тез. докл. междунар. науч. конф. — Севастополь, 1997. — С. 16—19.
95. **Античные земледельцы Нижнего Побужья.** — Николаев, 1997. — 24 с.
96. **Некоторые итоги исследования Бейкушского мыса** // Новые страницы древней истории Южной Украины: Тез. докл. междунар. конф. — Николаев, 1997. — С. 19—20.
97. **К проблеме этнокультурной атрибуции Марицынского могильника** // Матер. II Миколаївської обл. краєзнав. конф. «Історія. Етнографія. Культура. Нові до-

- слідження». — Миколаїв, 1997. — Т. 1. Археологія та етнографія. — С. 29—30.
98. **Л.М. Славін і дослідження хори Ольвійської держави** // Археологія. — 1997. — № 4. — С. 15—23.
99. **До 60-річчя А.С. Русяєвої** // Археологія. — 1997. — № 4. — С. 154—155.
100. **Навкратийский скарабей из античного святилища на Бейкушском мысу** // Чобручский археологический комплекс и вопросы взаимовлияния античной и варварской культур (IV в. до н. э. — IV в. н. э.): Матер. полевого семинара. — Тирасполь, 1997. — С. 69—71 (соавтор А.С. *Островерхов*).
101. **The Limes Problem in the Northern Black Sea Region** // XVII International congress of Roman Frontier Studies: Resume Publication. — Žalau, 1997. — P. 101—102.

1998

102. [Рец.]: **Бунятян К.П., Зубар В.М., Селицька С.І.** Історія стародавнього світу. Пробний підручник для 6 класу загальноосвітніх шкіл. — К., 1997 // УГЖ. — 1998. — № 4. — С. 139—145.
103. **К истории изучения римской фортификации** // Древнее Причерноморье: IV чтения памяти проф. П.О. Карышковского. — Одесса, 1998. — С. 33—35.
104. **Проблемы изучения региональных школ античной фортификации Северного Причерноморья** // Проблемы археологии Юго-Восточной Европы (VII Донская археологическая конференция): Тез. докл. — Ростов-на Дону, 1998. — С. 90—92.

1999

105. **Еще раз о так называемой «одесской» Истрии** // КСООА. — Одесса, 1999. — С. 84—89.
106. **Бейкуш — пам'ятка культу Ахілла в Північно-Західному Причорномор'ї** // Ukraine — Greece. Historical Heritage and cooperation prospects. Proceedings of the International Scientific Conference. — Mariupol, 1999. — Vol. 1 (I). — С. 81—83.
107. **До 80-річчя А.В. Буракова** // Археологія. — 1999. — № 3. — С. 145—146.

108. **The Armament of Greek colonists in the Lower Bug Region in the 6—5th c. BC** // EAA 5th Annual Meeting: Abstracts (Bournemouth, 14—19 September, 1999). — Bournemouth, 1999. — P. 149—150.
109. **Некоторые проблемы изучения строительного искусства скифов** // Проблемы скифо-сарматской археологии Северного Причерноморья (к 100-летию Б.Н. Гракова). — Запорожье, 1999. — С. 54—57.
110. **К вопросу о рабочих методах скифских строителей** // Боспорский феномен и греческая культура на периферии античного мира: Матер. конф. — СПб., 1999. — С. 215—220.
111. **La dynamique d'aménagement du territoire rural d'Olbia Pontique** // Territoires des cités Grecques. Actes de la Table Ronde Internationale organisée par l'École Française d'Athènes 31 octobre — 3 novembre 1991 // BCH. — 1999. — Suppl. — № 34. — P. 273—288 (співавтор С.Д. Крижицький).

2000

112. **Валерій Михайлович Отрешко** // Ант. — 2000. — № 4—6. — С. 112—113.

2001

113. **К истории изучения древнегреческой фортификации** // Международные отношения в бассейне Черного моря в древности и средние века: Матер. IX Междунар. науч. конф. — Ростов-на-Дону, 2001. — С. 75—78.
114. **Військова справа античних держав Північного Причорномор'я** // Історія української культури. — Т. 1. — К., 2001. — С. 516—527.
115. **Из истории археологического изучения ольвийской округи в начале XX в.** // Ольвия та античний світ: Матер. наук. читань до 75-річчя заповідника «Ольвия» НАН України. — К., 2001. — С. 33—35.
116. **Исследование святилища Ахилла на Бейкушском мысу (предварительные итоги)** // ANAXAPΣIΣ. Памяти Ю.Г. Виноградова (Херсонесский сборник. — Вып. XI). — Севастополь, 2001. — С. 34—43.
117. **Das Achilleus-Heiligtum in der Chora von Olbia Pontica aus archaischer Zeit** // Problemi della Chora coloniale dall'

- Occidente al Mar Nero. Atti del quarantesimo Convegno di Studi sulla Magna Grecia (Taranto, 29.IX — 3.X.2000). — Taranto, 2001. — P. 317—332.
118. **I siti di Olbia e della su chora nel periodo della colonizzazione greca** // Там же. — P. 667—682 (співавтор А.В. Буйських).

2002

119. **Пам'яті Анатолія Віссаріоновича Буракова** // Археологія. — 2002. — № 2. — С. 145—148.
120. **К 70-летию С.Д. Крыжицкого (от редколлегии)** // Северное Причерноморье в античное время. — К., 2002. — С. 4—6.
121. **К истории открытия Бейкушского святилища** // Северное Причерноморье в античное время: Сб. науч. трудов к 70-летию С.Д. Крыжицкого. — К., 2002. — С. 21—32.
122. **Der Achilleus-Kult und die griechische Kolonisation des Unteren Bug-Gebiet** // Cités grecques, sociétés indigènes et empires mondiaux dans la région Nord-Pontique: Préactes et résumés des communications International Congress (Bordeaux, 14—16.XI.2002). — Bordeaux, 2002. — S. 86—89.

2003

123. **Міжнародний конгрес антикознавців у м. Бордо** // Археологія. — 2003. — № 1. — С. 130—132.

2004

124. **К началам сакральной истории Ольвийского полиса** // Боспорский феномен: проблемы хронологии и датировки памятников. — СПб., 2004. — Ч. 2. — С. 83—89.
125. **Міжнародна наукова конференція з античної ландшафтної археології** // Археологія. — 2004. — № 1. — С. 148—150.
126. **Об особенностях земляночного строительства Нижнего Побужья в колонизационный период** // Боспор Киммерийский и варварский мир: этнические процессы. V Боспорские чтения. — Керчь, 2004. — С. 43—47.
127. **Культ Ахилла и греческая колонизация Северо-Западного Причерноморья** // Причерноморье, Крым, Русь в

- истории и культуре: Матер. II Судакской междунар. науч. конф. — Киев; Судак, 2004. — Ч. I. — С. 27—31.
128. **Святылища *extra-urban* епохи грецької колонізації Нижнього Побужжя** // Археологія. — 2004. — № 3. — С. 3—14.
129. **Ольвия и варвары в VI—V вв. до н. э. (некоторые источноковедческие аспекты проблемы)** // Старожитності Степового Причорномор'я і Криму. — Запоріжжя, 2004. — Вип. XI. — С. 46—50.
130. **Grautönige Keramik im Mündungsgebiet des Südlichen Bug — neue Untersuchungen zur spätrömischer Zeit** // *Keramik warsztatowa późnego okresu wpływów rzymskich i okresu wędrowek ludów w środkowoeuropejskim Barbaricum: Streszczenia referatów.* — Wrocław, 2004. — S. 19—20 (співавтори *Е. Шультце, Б.В. Магомедов*).
131. **Етнокультурні штрихи до картини еллінської колонізації Надчорноморщини** // Україна в Центральньо-Східній Європі. — К., 2004. — Вип. 4. — С. 21—38.

2005

132. **Земляночное домостроительство эпохи колонизации Северного Причерноморья (на примере Нижнего Побужжя)** // Боспорские исследования. — Симферополь; Керчь, 2005. — Вып. IX. — С. 3—21.
133. **Die ländliche Umgebung Olbias in hellenistischer Zeit (Grenzen, Siedlungstypen, Agrarkadaster)** // *Black Sea Area in the Hellenistic World System: The 11th International Symposium on the ancient history and archaeology of the Black Sea area (Vani, 26—29.IX.2005; Abstracts of Papers).* — Tbilisi, 2005. — Dsiebani. — Suppl. XIII. — S. 71—73.
134. **Les sanctuaires extra-urbans à l'époque de la colonisation grecque dans le Bug méridional** // *Pont-Euxin et Polis: Actes du Xe Symposium de Vani, 23—26.XI.2002.* — Besançon, 2005. — P. 181—202.
135. **Античное поселение Аджигол-1 близ Ольвии** // Старожитності Степового Причорномор'я і Криму. — Запоріжжя, 2005. — Вип. XII. — С. 164—189.
136. **Слово про Друга (до 60-річчя М.І. Золотарьова)** // Археологія — 2005. — № 4. — С. 108—110 (співавтор *А.В. Буйських*).

137. К истории изучения земляночного строительства греческих колонистов в Северо-Западном Причерноморье // Древнее Причерноморье: VI чтения памяти проф. П.О. Карышковского (Одесса, 12–14.III.2004). — Одесса, 2005. — С. 15–18.
138. Золотий курган // Енциклопедія історії України. — К., 2005. — Т. 3. — С. 377–378.
139. The Beykush Sanctuary of Achilles from the Greek Colonisation Period in the Lower Bug Region // The Culture of Thracians and their Neighbours: BAR — International Series. — 2005. — № 1350. — P. 201–207.
140. Архаический Ахиллеон близ Ольвии в зеркале зарубежной историографии // Херсонесский сборник. — 2005. — Вып. XIV. — С. 71–80.

2006

141. Граффити VI–III вв. до н. э. на серой керамике из Нижнего Побужья // Древнее Причерноморье: Сб. статей к 85-летию проф. П.О. Карышковского. — Одесса, 2006. — С. 26–30.
142. Серая керамика как этнопоказатель греческого населения Нижнего Побужья в VI–I вв. до н. э. // Боспорские исследования. — 2006. — Вып. XI. — С. 29–57.
143. Ойкос греческой хоры в Нижнем Побужье VI–V вв. до н. э. // Боспор Киммерийский и варварский мир: Ойкос. VII Боспорские чтения. — Керчь, 2006. — С. 29–31.
144. Kap Bejkuš — Kap des Achilleus: eine Kultstätte des götlichen Heros im Mündungsgebiet des Bug // Der Achilleus — Kult im nördlichen Schwarzmeerraum vom Beginn der griechischen Kolonisation bis in die römische Kaiserzeit. — IA. — Rahden, 2006. — № 94. — S. 111–153.
145. Die kolonialen Heiligtümer der archaischen Zeit in Olbia // Pontos Euxeinos. Beiträge zur Archäologie und Geschichte des antiken Schwarzmeer- und Balkanraums. — ZAKS. — Langenweißbach, 2006. — Bd. 10. — S. 265–274.
146. Валентина Федорівна Малєєва // АНТ. — 2006. — № 16–18. — С. 94–95.
147. Проблемы изучения античной героики Северного Причерноморья (к выходу книги П.Д. Диатроптова) //

- Старожитності Степового Причорномор'я і Криму. — Запоріжжя, 2006. — Вип. XIII. — С. 139—151.
148. **Die Chora des pontischen Olbia. Die Hauptetappen der räumlich — strukturellen Entwicklung** // Surveying the Greek Chora. Black Sea Region in a comparative Perspective. — BSS. — Aarhus, 2006. — № 4. — С. 115—139.
149. **Grautonige Keramik des Unteren Bug-Gebietes in römischer Zeit. Nach Materialien der Siedlungen in der Umgebung von Olbia.** // Eurasia Antiqua. — 2006. — Bd. 12. — С. 289—352 (співавтори Е. Шульцце, Б.В. Магомедов).
150. **Фигурные сосуды дионисийского круга из Золотого Мыса** // Северное Причерноморье в эпоху античности и средневековья: Памяти Н.П. Сорокиной (Труды ГИМ). — М., 2006. — Вып. 159. — С. 206—230.

2007

151. **Доля одного рукопису** // Археологія. — 2007. — № 1. — С. 4—6.
152. **Хора Ольвійського поліса (до історії наукової розробки проблеми)** // Археологія. — 2007. — № 1. — С. 66—77.
153. **До 70-річчя А.С. Русяєвої** // Археологія. — 2007. — № 1. — С. 110—111.
154. **Греческие святилища Нижнего Побужья как сакрально-территориальный символ колонизации региона** // Боспор Киммерийский и варварский мир: святилища и сакральные объекты. VIII Боспорские чтения. — Керчь, 2007. — С. 42—45.
155. **Серая гончарная керамика Ольвии и ее хоры VI—V вв. до н. э. (историографический аспект)** // ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟΝ: Антиковедческо-историографический сборник памяти Я.В. Доманского. — СПб., 2007. — С. 28—44.
156. **Der Achilleus — Kult und die griechische Kolonisation des Unteren Bug-Gebiets** // Une *Koinè* Pontique. (Ausonius Éditions, Memoires, 18). — Bordeaux, 2007. — P. 201—212.
157. **Contacts between Greeks and Non-Greeks on the Lower Bug in the Sixth and Fifth Centuries BC** // Classical Olbia and the Scythian World. — (PBA. — № 142). — London, 2007. — P. 23—35.

158. **К проблеме греко-варварских контактов в Нижнем Побужье архаического времени** // Старожитності Степового Причорномор'я і Криму. — Запоріжжя, 2007. — Т. XIV. — С. 110—125.
159. **Античні держави Північного Причорномор'я VI ст. до н. е. — IV ст. н. е.** // Національний атлас України. — К., 2007. — С. 61, карта № 13.
160. **Калос-Лімен** // Енциклопедія історії України. — К., 2007. — Т. 4. — С. 41.
161. **Керкинітида** // Енциклопедія історії України. — К., 2007. — Т. 4. — С. 175—176.
162. **Клери Херсонеса** // Енциклопедія історії України. — К., 2007. — Т. 4. — С. 348.
163. **Козирське городище** // Енциклопедія історії України. — К., 2007. — Т. 4. — С. 435.

2008

164. **Сложение, принадлежность и ранние этапы развития античной хоры в Нижнем Побужье. Часть I. Появление темы и основные аспекты ее решения в 1940-е — середине 1970-х гг.** // Боспорские исследования. — 2008. — Вып. XIX. — С. 13—32.
165. **Бейкушское граффити с изображением гоплита (проблемы интерпретации)** // Боспор Киммерийский и варварский мир: Militaria. IX Боспорские чтения. — Керчь, 2008. — С. 37—42.
166. **Греческая колониальная хора в Нижнем Побужье** // Проблемы истории и археологии Украины: Матер. VI междунар. науч. конф. к 150-летию В.П. Бузескула. — Харьков, 2008. — С. 35.
167. **До 60-річчя С.Б. Охотнікова** // Археологія. — 2008. — № 3. — С. 120—121.
168. **Сакральные граффити ольвийского Ахиллейона** // КСОАО. — Одесса, 2008. — С. 103—107.

2009

169. **К хронологии архаических поселений Нижнего Побужья** // Боспор Киммерийский и варварский мир: актуальные проблемы: X Боспорские чтения. — Керчь, 2009. — С. 55—59 (соавтор А.В. Буйских).
170. **Сложение, принадлежность и ранние этапы развития античной хоры в Нижнем Побужье. Часть II.**

- «Хора Борисфена» или «хора Ольвии»? Разработка проблемы киевской школой антиковедения в последней трети XX ст. // Боспорские исследования. — 2009. — Вып. XXI. — С. 521—565.
171. До 60-річчя Б.В. Магомедова // Археологія. — 2009. — № 2. — С. 120.
172. Хора колониального полиса в Нижнем Побужье: от архаики к эллинизму // Старожитності Степового Причорномор'я і Криму. — Запоріжжя, 2009. — Т. XV. — С. 225—247.
173. Сіроглиняний посуд римського часу з поселень Ольвійської хори // Ostrogothica: Археологія Центральної і Восточної Європи позднеримського часу і Епохи Великого переселення народів. — Харків, 2009. — С. 101—151 (співавтори Е. Шульцце, Б.В. Магомедов).
174. Aus der Geschichte des religiösen Lebens griechischer Kolonisten im Unteren Buggebiet // Die Griechen und Ihre Nachbarn am Nordrand des Schwarzen Meeres. — Münster, 2009. — S. 299—346.
175. Мерцание звездной пыли (предисловие редакторов-составителей) // Ольвийские древности: Сб. науч. трудов памяти В.М. Отрешко (1949—1999) — К., 2009. — С. 8—10 (соавтор Л.А. Лысенко).
176. О научном наследии В.М. Отрешко // Ольвийские древности. — К., 2009. — С. 13—15.
177. Основные этапы развития сельской округи Ольвии доримского времени // Ольвийские древности. — К., 2009. — С. 136—144 (соавтор: В.М. Отрешко).
178. Лімес // Енциклопедія історії України. — К., 2009. — Т. 6. — С. 216.
179. Мелек-Чесменський курган // Енциклопедія історії України. — К., 2009. — Т. 6. — С. 593.

2010

180. К хронологии архаических поселений хоры Ольвии Понтийской // Боспорские исследования. — 2010. — Вып. XXIV. — С. 3—64 (соавтор А.В. Буйских).
181. Золотий курган // Енциклопедія історії України. — К., 2010. — Т. 10. — С. 664.
182. Завжди й усюди (пам'яті Володі Зоценка) // Ант. — 2010. — № 22—24. — С. 146—147.

2011

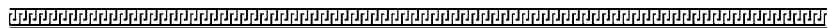
183. **До проблеми заснування та становлення Ольвійського полісу** // Древнее Причерноморье: Матер. IX Чтений памяти проф. П.О. Карышковского. — Одесса, 2011. — Вып. IX. — С. 58—59.
184. **Архаїчна хора Ольвії Понтійської як еталонна пам'ятка доби Великої Грецької колонізації** // Историко-культурное наследие Причерноморья (Ялта, 28—30. IV.2011): Тез. докл. и сообщ. III междунар. науч.-практич. конф. — Ялта, 2011. — С. 15—16.
185. **Боспор в контексте феномена сероглиняной гончарной керамики** // Боспорский феномен: население, языки, контакты: Матер. междунар. науч. конф. — СПб., 2011. — С. 137—143.
186. **К проблеме изучения античной сероглиняной керамики Северного Причерноморья** // Музейний вісник. — Запоріжжя, 2011. — № 11. — С. 96—108.

2012

187. **До 75-річчя Анни Станіславівни Русяєвої** // Археологія. — 2012. — № 1. — С. 136—137.
188. **До 90-річчя Ісака Бенціоновича Клеймана** // Археологія. — 2012. — № 1. — С. 139—140.
189. **Земля і праця його імення та життя (пам'яті І.М. Малеева)** // Волино-Подільські археологічні студії. — Луцьк, 2012. — Вип. III. — С. 3—4.
190. **Серая гончарная керамика Боспора (попытка осмысления на фоне Северного Причерноморья)** // Боспорские исследования. — 2012. — Вып. XXVI. — С. 22—43.
191. **Три пригорщі землі на могилу археолога (пам'яті В.В. Рубана)** // Боспорские исследования. — 2012. — Вып. XXVI. — С. 512—536.
192. **Пам'яті Володимира Володимировича Рубана** // Археологія. — 2012. — № 2. — С. 149—150.
193. **Элементы благоустройства на архаических поселениях Нижнего Побужья** // Боспор Киммерийский и варварский мир: Проблемы урбанизации. — XIII Боспорские чтения. — Керчь, 2012. — С. 53—59.

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК СПІВАВТОРІВ ДО СПИСКУ НАУКОВИХ ПРАЦЬ С.Б. БУЙСЬКИХ ¹

Билкова В.П.	—	68, 72
Болтрик Ю.В.	—	36
Бреловська Е.І.	—	8
Буйських А.В.	—	118, 136, 169, 180
Бураков А.В.	—	1, 2, 6, 9, 10, 16, 21, 47
Гудкова О.В.	—	55
Дудкін В.П.	—	6
Золотарьов М.І.	—	77, 93
Ієвлев М.М.	—	32, 62, 71
Клочко В.І.	—	8
Козлов О.І.	—	8
Крижицький С.Д.	—	21, 42, 47, 54, 61, 111
Лисенко Л.О.	—	175
Магомедов Б.В.	—	20, 130, 149, 173
Назарчук В.І.	—	2
Нікітін В.І.	—	43
Ольговський С.Я.	—	81
Острроверхов А.С.	—	14, 73, 88, 100
Отрешко В.М.	—	1, 2, 6, 21, 47, 52, 54, 66, 84, 177
Полін С.В.	—	8
Рубан В.В.	—	7, 21
Черненко Є.В.	—	8
Schultze E.	—	130, 149, 173

¹ Цифра після прізвища відповідає номеру позиції у списку.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

- АО — Археологические открытия
ГИМ — Государственный исторический музей
ИИМК — Институт истории материальной культуры
КСОАО — Краткие сообщения Одесского археологического общества
МАН — Мала Академія наук
ОАМ — Одесский археологический музей НАН України
РА — Российская археология
УІЖ — Український історичний журнал
УТОПК — Українське товариство охорони пам'яток історії та культури
ХКМ — Херсонский краеведческий музей
ЦОДПА — Центр охорони та досліджень пам'яток археології
ЕАА — European Association of Archaeologists
ВАR — British Archaeological Reports
ВСН — Bulletin de Correspondance hellénique
ВSS — Black Sea Studies
ІА — Internationale Archäologie
РВА — Proceedings of the British Academy
ZAKS — Zentrum für Archäologie und Kulturgeschichte des Schwarzmeerraumes

ДОДАТОК

«МОЯ РОБОТА — ТУРБУВАТИ ВІЧНІСТЬ...»¹ (до 60-річчя С.Б. БУЙСЬКИХ)

Так визначив у одному з віршів своє кредо археолог и поет Сергій Буйських. 2009 року йому виповнилося 60 років, і ми щиро вітаємо його.

Народився ювіляр 27 липня 1949 р. неподалік м. Курган в Заураллі, з 1959 р. постійно мешкає в Києві. Ще в дитинстві побачивши величні руїни Херсонеса, він захопився античністю. У школі обдарований хлопчик мав чимало уподобань (захоплювався журналістикою, спортом, живописом і театром), але археологія була найпершим і найулюбленішим захопленням, а згодом стала головною справою його життя. Те захоплення привело його до гуртка «Юний археолог», яким керував Д.Я. Телегін. Там Сергій придбав друзів і колег — нині це знані археологи Р.В. Терпиловський, Б.В. Магомедов, Р.С. Орлов, С.В. Полін.

Закінчивши школу, Сергій Буйських в 1966 р. вступив на історичний факультет Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка, де доля звела його з професором Лазарем Мойсейовичем Славіним, який в 1967 р. запросив Сергія в Ольвійську експедицію. Ольвія полонила Сергія, надихаючи на наукову і поетичну творчість. Чимало його пісень стали «народно-археологічними». Його професіоналізм зростав за участі в розкопках А.С. Русяєвої, Н.О. Лейпунської, Р.Й. Ветштейн, Ю.І. Козуб, С.Д. Крижицького, В.В. Лапіна, Л.В. Копейкіної та А.В. Буракова в Ольвії, на Березані, Бейкушському поселенні та Козирському городищі.

1971 р. Сергій Буйських став аспірантом Інституту археології і надалі, у відділі античної археології, пройшов

¹ Археологія. — 2009. — № 4. — С. 110—112.

усі сходинки наукового поступу: 1974—1986 рр. — молодший науковий співробітник, 1986—1989 рр. — науковий, з 1989 р. — старший науковий співробітник. В 1984 р. він захистив кандидатську дисертацію. Замолоду, очолюючи Раду молодих вчених, Сергій активізував роботу молоді, яка раптово заповонила на початку 1970-х рр. Інститут у зв'язку із заснуванням великих новобудовних експедицій. Він був одним із організаторів п'яти конференцій та видання семи збірок і двох випусків кварталника «Археологія» праць молодих учених, а також конференції молодих учених України та Сербії, двох молодіжних українсько-сербських експедицій. У житті Сергія Борисовича археологія й поезія завжди йшли поруч, він зібрав поетично-археологічну збірку «Пыль золотая» (1994), в якій поруч зі своїми віршами видрукував поезії колег.

Сьогодні ми можемо назвати С.Б. Буйських одним з найкращих представників української школи антикознавства. Його цікавлять різні сторони історії античних держав Північного Причорномор'я, але найбільше — проблеми грецької колонізації Північно-Західного Причорномор'я, формування і розвиток хори Ольвійського поліса, фортифікація та військова справа античних північно-понтійських держав. С.Б. Буйських брав активну участь у роботі численних експедицій з дослідження пам'яток у різних областях України, незмінно віддаючи перевагу розкопкам Ольвії і пам'яток її сільської округи у Нижньому Побужжі. У 1970—1980 рр. він очолював Периферійний загін Ольвійської експедиції, пізніше — Північнопричорноморську експедицію із дослідження хори Ольвії та суміжних територій. В його експедиціях панує особлива атмосфера. Тут знають і роботу «до сьомого поту», і чудові вечори навколо вогнища з гітарою й піснями керівника. Сергій Борисович долучав до роботи в експедиціях «пропащих» дітей із дитбудинків та спеціалізованих інтернатів, і та благородна справа була немарною.

Творчий доробок ювіляра складає 190 наукових праць, видрукованих в Україні та поза її межами. З-поміж них монографія «Фортификация Ольвийского государства (первые века нашей эры)» (К., 1991) та дві книги у співавторстві — «Сельская округа Ольвии» (К., 1989) і «Античные поселения Нижнего Побужья (археологическая карта)» (К., 1990), які склали нову сторінку в дослідженні Ольвійського поліса, а також на-

уково-популярна книга «Античные земледельцы Нижнего Побужья» (Николаев, 1997).

С.Б. Буйських брав участь у підготовці низки ґрунтовних колективних праць «Культура населения Ольвии и ее окружи в архаическое время» (К., 1987), «Історія української культури», т. 1 (К., 2001), «Національний атлас України» (К., 2007), «Limes» (Bologna, 1994), «Territoires des cites grecques» (Paris, 1999), «Pont-Euxin et Polis» (Besanson, 2005), «The Culture of Thracians and Their Neighbours» (Oxford, 2005), «Der Achilleus — Kult im nördlichen Schwarzmeerraum» (Rahden, 2006), «Pontos Euxeinos» (Langenweißbach, 2006), «Classical Olbia and the Scythian World» (London, 2007) тощо.

Доповіді вченого на найрізноманітніші теми звучали на багатьох конференціях і симпозиумах в Україні та поза її межами — в Болгарії, Греції, Італії, Німеччині, Франції, Данії, Грузії, Великобританії та ін.

Його безумовним внеском в археологію є суцільне обстеження (разом з А.В. Бураковим і В.М. Отрешком) узбережжя Чорного моря, лиманів і пониззя річок від Одеси до Красноперекопська, завдяки чому встановлено кордони Ольвійської держави на різних етапах її існування, зафіксовано понад 300 давніх поселень, одержано цінні дані з історичної географії Північного Причорномор'я. Також дослідження захисних споруд городищ Ольвійської хори (Мис, Пітухівка 2, Стара Богданівка 2 і ін.) та самої Ольвії перших століть н. е., узагальнене в монографії (1991). Не менш важливими стали відкриття римського військового табору I—II ст. н. е. в уроч. Дідова Хата, дослідження пізньоархаїчних поселень Нижнього Побужжя, продовження розкопок унікальної пам'ятки на Бейкушському мисі та багаторічні розкопки городища в уроч. Глибока Пристань і ін., а також вивчення різних категорій матеріалу, систематика джерел, постійне осмислення й переосмислення нових і старих фактів заради проникнення в таємниці історії Ольвії та її округи.

Сергій Борисович — вдячний учень свого наставника. За його активної участі було організовано наукові читання, присвячені 90-річчю від дня народження Л.М. Славіна, і видано чудову збірку «Мир Ольвии. Памятник исследователю и исследование памятника» (1996). Найкращі з доповідей згодом знайшли місце на сторінках цього журналу. 100-річчя від

60

СЕРГІЙ БУЙСЬКИХ

(н. 27.VII. 1949, м. Курган, Росія) ¹

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник ІА, навчався на історичному факультеті КДУ (кафедра археології, 1966—1971).

Моєму давньому другові й колезі Сергію Буйських нещодавно виповнилося шістдесят. Він має сина Дениса (1977), доньку Юлію (1985), онука Степана (2009). В Інституті археології працює з листопада 1974 р. Але, якщо додати до цього аспірантуру, студентський час з незмінною участю в інститутських експедиціях і роки занять у гуртку «Юний археолог» при нашому інституті, який Сергій активно відвідував ще учнем, то вийде, що з ІА у нього пов'язано понад 45 років життя!

Пройшов нелегкий, багато в чому тернистий і виснажливий шлях від аматора-початківця до визнаного (і у нас, і за кордоном) професіонала, відомого вченого, одного з кращих представників української школи антикознавства.

У доробку ювіляра кандидатська дисертація (1984), 190 друкованих наукових праць (у тому числі три монографії), понад 300 виявлених у розвідках по Надчорноморщині давніх поселень, 20 ретельно досліджених ним городищ, поселень і некрополів різного часу на хорі Ольвії, 40 доповідей на представницьких наукових форумах України, Росії, Польщі, Болгарії, Сербії, Греції, Італії, Іспанії, Німеччини, Франції, Данії, Грузії, Великобританії.

З формального погляду — зовсім непоганий проміжний підсумок для 60-річного дослідника. Але ж, коли дивитися на цього вченого через інші окуляри, крізь які суспільство оці-

¹ АНТ. — 2009—2010. — № 22—24. — С. 140—141.

нює та сприймає науку, де ієрархія є її знаком і символом, виникають думки зовсім іншого «формату». Стає помітною «неповнота» оцінки за критеріями унормованості науки званнями: чому не доктор? Не професор? Не член-кореспондент?

Отож спробуємо, бодай дуже стисло, пошукати відповіді на дане питання. Коли у 1970—1980-х рр. однолітки Сергія (тоді ще «молоді вчені») прагматично захищали свої кандидатські, він залишався схильним до романтичного сприйняття світу. Обраний головою Ради молодих учених інституту, не жалів свого часу й енергії для тих самих «молодих учених», організовував молодіжні конференції, збирав і «пробивав» до друку молодіжні наукові збірки, домагався переведу здібної молоді з лаборантів у м. н. с. або прийому до аспірантури.

Коли у 1990-ті роки український міф спалахнув, аби невдовзі поблякнути, в мистецьких, літературних і наукових колах почалося різке знецінення всіляких символічних кодів — героїчного, величного, справедливого, жертвовного. Сергій же, замість просування своєї докторської, оскільки мав уже високий авторитет вченого та можливості, знову захопився охоронною функцією, щоб наука не втратила своїх класиків у сьогоdnішньому та майбутньому. Збирав і записував спогади українських археологів — Р.І. Ветштейн, Ю.І. Козуб, Є.В. Максимова, Л.М. Рутковської, І.Б. Клеймана, А.В. Буракова та ін. Йому вдалося підготувати та провести наукові читання до 90-річчя його великого вчителя Лазаря Мойсейовича Славіна, видати наукову збірку його пам'яті. І все це — без жодної копійки від Академії наук!

Останньою його «жертвою» стала підготовка до друку та видання рукописів колеги і друга В.М. Отрешка, що рано пішов із життя. Він почав цим займатися саме тоді, коли у рідному відділі колеги взяли за докторські, а Сергієві перед настанням пенсійного віку прозоро натякнули, що без докторської йому навряд чи на щось можна буде надалі розраховувати.

Подібне не раз спостерігалось й раніше: свого часу всі прагнули залучити до своєї експедиції якомога більше досвідчених лаборантів, землекопів або студентів. Сергій же брав «незручних» вихованців спецінтернатів і сиротинців, займався у полі не тільки археологією, а й рятував поневіряні, понівечені юні душі.

Коли йому запропонували видати свої вірші окремою книгою, він (аналогів немає!) левову частку обсягу видання віддав колегам-археологам, репрезентуючи перед читачем не тільки свою, а й їхню творчість.

Очевидно, Сергієва доля могла б скластися успішніше: він був вихований у сім'ї радянського офіцера (до того ж переконаного сталініста), а цей клан своїх не покидає у складних життєвих ситуаціях. Але археолог Буйських, як виявилось, ще й по-новому самоідентифікувався — будучи росіянином за народженням, став за покликом свого щирого серця патріотом України.

Подібних алогічностей на життєвому шляху Сергія було чимало. Він навіть народився не в пологовому будинку, як водиться, а ... в дорозі, тож і тут, гадаю, не обійшлося без втручання долі. Саме за цю життєву нелогічність, тобто — щирість, добросердість, відкритість, правдолюбство, безпосередність, вірність дружбі, відданість романтиці професії (в чому я колись переконався сам, перебуваючи у Сергія в експедиції) та непохитну віру в морально-етичні цінності — Сергія Буйських і поважають, і цінують, і люблять у широкому колі друзів, соратників і колег.

Як історик я переконаний, що люди, котрі прийшли у науку через схильність до романтичного сприйняття світу і не відступилися від нього впродовж усієї своєї кар'єри — це рідкісна, цінна та вельми необхідна категорія вчених. Їм притаманна орієнтація не на успіхи та здобутки, вони сприймають саме життя як найбільшу цінність і подарунок. В ім'я цього вони готові безоглядно витратити себе без залишку на справи, жертвувати собою заради інших. За законами історичного розвитку цей світ колись відійде, як відійшли свого часу багато світів до нас. Але поки йому судилося існувати в підзоряному просторі, він, безумовно, триматиметься саме на таких невинуватих останніх романтиках, як Сергій Буйських. Тож побажаємо йому міцного здоров'я, невтомної творчої наснаги, нових звитяг попри всі примхи й алогічні виклики долі. Хай щастить!

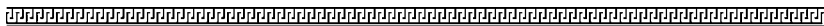
Михайло САГАЙДАК

С.Б. БУЙСЬКИХ

РОБОТА ТА ДРУЗИ — ПОНАД УСЕ (короткий звіт за 1949—2011 рр.)

Тези

*«Шукайте собі пристрасть
в роботі — будете щасливі.
Не весь час, але будете».*

Микола Амосов

*«Головне — це робота.
Все інше — сутутні явища.»*

Олег Куваев

*«Найважливіше в
житті — це друзі.»*

Віктор Некрасов

1. За звітний період я народився (1949), закінчив середню школу (1966), університет (1971), аспірантуру (1974), захистив кандидатську дисертацію (1984), затвердив тему докторської (2009), опублікував 190 наукових праць, у т. ч. три монографії (1989, 1990, 1991), а також збірку археологічної поезії (1994) і науково-популярну книжку (1997).
2. У межах фінансування, що надавалося (а часто — без нього, на свої кровні і кошти співчуваючих та друзів) було здійснено розкопки 20 античних городищ, поселень та некрополів Нижнього Побужжя. З них — сім архаїчного часу (Бейкуш, Куцуруб-3, Аджигол-1, Закисова Балка-1, Чортувате-7, Козирка-9, Ягорлик), чотири — класикоеліністичного періоду (Лагерна Коса, Чортувате-2, Софіївка-1, Глибока Пристань) та дев'ять — перших століть нашої ери (Мис, Петухівка-2, Аджигольська Коса, Дніпровське-2, Стара Богданівка-2, Дідова Хата-3, Скелька,

- лавівни Русяєвої та Ніни Олександрівни Лейпунської, а графічну фіксацію давніх будівельних решток опановував у Сергія Дмитровича Крижицького. Навчив мене шукати, знаходити, досліджувати і любити пам'ятки ольвійської хори, а також професійно малювати археологічний матеріал (і, в першу чергу, кераміку), Анатолій Віссаріонович Бураков, а здобувати, здавалося б з простих археологічних знахідок, висновки узагальнюючого історичного плану — Петро Йосипович Каришковський.
8. У моєму становленні відчутну роль відіграли мої колеги по відділу античної археології Інституту — Ю.І. Козуб, В.О. Анохін, В.М. Корпусова, В.М. Отрешко, М.В. Скржинська, В.М. Зубар, Н.О. Сон, В.В. Крапівіна. Щедро ділились зі мною своїм археологічним досвідом О.І. Леві, В.В. Лапін, К.С. Горбунова, Ф.М. Штительман, Р.Й. Ветштейн, І.Д. Ратнер, М.І. Сокольський, Н.П. Сорокіна, Д.Б. Шелов, І.О. Антонова, Е.Г. Кастанаян, О.М. Щеглов, Я.В. Доманський, І.Б. Брашинський, І.Г. Шургая, Н.Л. Грач, Л.В. Копейкіна, В.О. Латишева, Є.В. Черненко, А.Г. Загинайло, Е.І. Діамант, Р.Д. Бондар, І.Б. Клейман та ін.
9. Мене також дуже збагатили і як людину, і як дослідника, живе і щире спілкування з тими, хто вчив мене відданості нашій професії, гідності вченого, етиці наукового життя, виховував, як у дослідника, почуття ретельності і навіть прискіпливості, так потрібні при розкопках і обережності та такту при осмисленні їх матеріалів, прививав любов до своєї праці і глибоку повагу до праці колег. Мені ніколи не забути зустрічі з Т.В. Фармаковською, В.Д. та Т.В. Блаватськими, М.М. Кобилиною, І.Т. Кругликовою, С.М. Бібіковим, А.О. Білецьким, Е.І. Соломонік, Ф.П. Шевченком, І.Г. Шовкоплясом, В.М. Даниленком, В.К. Гончаровим, Д.Т. Берензовцем, В.А. Богусевичем, А.І. Тереножкіним, В.А. Іллінською, С.І. Капошиною, М.І. Вязьмитиною, Є.В. Махно, О.Д. Ганіною, В.Й. Довженком, Е.В. Максимовим, Е.О. Петровською, Р.О. Юрою, Т.Г. Мовшею, М.Ю. Брайчевським, С.О. Висоцьким, М.П. Кучерою, О.Г. Шапошниковою, А.Л. Нечитайло, В.Д. Дяденком, В.Д. Дяченком, Є.І. Даниловою, А.Т. Сміленко, Н.М. Кравченко, С.Р. Кіліевич, А.В. Кузою, Е.А. Балагурі, І.К. Свешниковим, О.П. Чернишем, О.М. Мальованим, О.І. Немировським, А.Д. Бачинським, О.Д. Лордкіпанідзе,

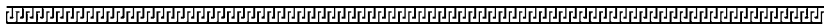
мога повнішого втілення мрій у реальність. А тим, хто, на жаль, вже пішов за обрій, дякую за вірність нашій дружбі і те життєдайне тепло, яким вони зігрівали мене на різних дорогах життя. Усі Ви в моєму серці — Л. Гнатюк, Р. Міщук, Я.І. Болдін, В. Карасьов, В.М. Ключинцев, М. Тригуб, Т. Позаненко, В. Баклицький, Ю. Зінченко, В. Шейнич, В. Чудаков, О.І. Козлов, О. Ельчиц, М. Дома-радський, С.В. Дерюгин, М.Ш. Петковський, Н.В. Шеба-лін, В.М. Отрешко, В.В. Рубан, Ю.Г. Виноградов, А.І. Ку-дренко, Ю.О. Калинин, А.Ш. Амирханов, О.М. Балушкін, В.В. Анохін, М.І. Золотарьов, В.І. Костенко, Н.К. Черкаши-на, О.Л. Кагарлицький, В.М. Волковинський, В.В. Назаров, Е.Я. Рогов, В.В. Ксенофонтів, А.К. Гамаюнов, Л.А. Гор-функель, О.Г. Педиско, М.О. Чмихов, Є.О. Степаненко, П.М. Покас, В.С. Ольховський, Г.Л. Євдокимов, А.І. Куби-шев, І.С. Піоро, В.О. Харламов, В.П. Ванчугов, Е.Ю. Но-вицький, В.М. Кожокару, В.К. Голенко, В.Н. Тихомиров, Ю.М. Малеев, В.Ф. Малеева, Г.І. Лисенко, Б.А. Звіздець-кий, Л.В. Глушок, В.В. Джулай, М.В. Усова, Л.Є. Скиба, Є.Ю. Батуревич, В.О. Петрашенко, К.М. Гупало, В.М. Зо-ценко, В.П. Дудкін, В.І. Ткаченко... і ще, і ще, і ще...

12. Таким чином, чергове коло життя замкнулося. Деяко зро-блено, деяко — з різних причин не вдалося. Було багато помилок, є чимало втрат. Далеко не всі життєві завдання виконані, а ті, що виконані — не завжди так, як хотілося б. Але часу на скиглення і зітхання немає. Як влучно ска-зав Роберт Силверберг: «Ми повинні приймати те, що призначено. І повністю засвоювати уроки, які боги волі-ють нам дати». Тому, чітко дотримуючись вибраних гасел (див. епіграф!) рухаємось далі. Допоки є улюблена робота і вірні друзі поруч — сенс життя не втрачений. Навпаки, він тільки зараз починає набувати справжності та глиби-ни.

СЕРГІЙ БУЙСЬКИХ

ВІРШІ З ПОЛЬОВОГО ЩОДЕННИКА

УКРАЇНІ

Україно, люба Україно!
З гордістю, а не заради фрази,
Зву себе твоїм російським сином,
Земле віковічна і прекрасна.

Я піду в твої медвяні трави,
Де зійдусь з волошками в танку,
Посумую з вербами над ставом
І вклонюсь старому вітряку.

Я піду в блакитнії Карпати,
Де дзвенять смереки, як скрипки,
Де між гір ген-ген гуцульські хати,
Наче розмаїті рушники.

До джерел твоїх піду я, нене,
Що мене напоять щедро в спеку,
Бачу в них бузкове чисте небо,
Де квітками білими — лелеки.

У могил, де прашури послули,
Я відчую гордість і біду.
У твоє теперішнє з минулого
Я стернею хвильною пройду.

До людей твоїх із щирим словом
Я піду, як кривний брат в сім'ї,
Бо ж моя — твоя душа і мова,
Бо ж мої — думки й діла твої!

А ПОРУЧ — СВОЯ ІСТОРІЯ

Знають індіців Америки
І фараонів єгипетських.
А чули ви про Кіммерію,
Бували колись у Скіфії?

Знають Афіни Периклові.
Читають про Спарти волю.
А чи знаєтесь ви на періплах,
Як краще проїхати в Ольвію?

Нас звать Вавилон, Ассирія,
Таїни царів етрусських,
А поруч — в Пороссі синьому
Вали городищ давньоруських.

А поруч — в степах кургани
І кам'яних скіфів маски,
Що може ще більш незнані
Ніж звісні велети Пасхи.

Про вікінгів екзальтовано
Легенди з книжок висмикуємо.
А поруч — своя історія
Відкривачів очікує.

Є істина, без якої
Заблукаєш в минулого гущах —
Не знаючи рідну історію,
Чужої не осягнути...

* * *

Хай сьогодні там, де світлі стéли
Прикрашали грецьку агору́,
Я знайду лише каміння стéкле,
Черепичних скалок наберу...

Тільки в тому й доля мого хисту,
Щоб зривати з німоти покрив,
Склеювати з черепочків істин
Амфори умовкнутих віків;

Причаєні мудрощі землі
Здобувати з тліну крок за кроком,
Щоб умів далеких поколінь
Досягти духовним діалогом.

В давнину вдивлялись, наче в люстро,
Де відбився мільярд облич.
І на дереві предківщини людства
Розрізняти пагони сторіч.

Наше сьогодні і грядуще
З давністю зв'язати навзаєм.
*...Просторінь спізнаючи минувщини,
ми себе у часі спізнаєм.*

ДУМА ПРО КОЗАКІВ

Присів я на чорнім козацькім кургані,
В задумі на степ задививсь...
І ніби побачив ті січі багряні,
Що тут гомоніли колись.

Гарячії голови склали у війнах
Меткі козаченьки з Дніпра чи Сули.
Та їхні серця на землі нашій вільній
Червоними маками скрізь поросли.

Не встати з могил буйночубим тим хлопцям,
Що Хмель з Кривоносом вели.
Нескорені душі їх бачу під сонцем —
Над степом пильнують орли.

Живе Україна — не мрійна, а дійсна! —
Та час материнський не стишує біль,
І чується голос козацького війська
Їй в шелесті сивих дубів.

...Присів я на чорнім високім кургані,
В задумі на степ задививсь.
Тут шаблі козацькі, мов кобзи багряні,
Дзвеніли, дзвеніли колись.

* * *

Коли висихають притоки у рік,
Джерела наснажують ріки.
Коли не вирують вони у потік,
Приходять дощі рятівничі.

Коли у дощів вже немає води,
Стікаються роси згусло.
Як роси вмирають, то ріки тоді
Шукають нового русла...

Коли у людини зникає мета,
Ще віра горить в веремії.
Коли від зневіри душа вже пуста,
Рятує людину надія.

Померкне ж надія, коли поготів,
Життя оживає любов'ю.
Як вмерла любов, то людина тоді
Шукає нової долі...

З ЦИКЛУ «ВІТЧИЗНА І ЛЮБОВ»

* * *

У кожній долі — крихітка буття,
Своя струна у кожної, свій слід.
...Належить світу всіх людей життя.
Поетові належить цілий світ.

* * *

Одвічне й сутнє є, з чим нас не розлучити
Ні ворогу, ні долі, ані смерті.
...Зростаємо ми на землі Вітчизни
І сходимо у цю ж священну землю.

* * *

В двох берегах чекають повинь ріки.
І два крила утримують пташину.
...Два джерела наснажують людину —
Вітчизна і Любов — з давен й довіку.

* * *

Скиглять: «Нудьга! Не те, що в епохи грізні —
Все було ясно — не жаль було й кров пролити».
...Легко вмерти заради Вітчизни!
Важче — для неї жити...

ПРОРОКА

Минулого
Я осягаю світ...
Моя робота —
Турбувати вічність.
І бачу сенс
Не в тупцянні хронічним,
А в здобутті вершин —
За кроком крок.
Степуче небо —
Вірний мій покров.
Під ним — моє життя,
Добро і худо.
Поки живий —
У простір йду
Й там буду!
Поки в путі —
Смерть не спіймає в сіть.
Ось через що
Мені ніяк не можна
Спинитись в русі,
Щоби постаріть...

БУЙСКИХ Сергей Борисович:

БИОБИБЛИОГРАФИЧЕСКИЙ УКАЗАТЕЛЬ

(к 60-летию со дня рождения)

Р е з ю м е

Биобиблиографический указатель содержит список печатных работ (на 01.03.2012) известного украинского антиковеда, археолога с сорокалетним профессиональным стажем, неугомого исследователя античных древностей Северного Причерноморья, прежде всего Ольвии и ее сельской округи, кандидата исторических наук, старшего научного сотрудника отдела античной археологии Института археологии НАН Украины Сергея Борисовича БУЙСКИХ.

В издание помещены также ряд других интересных материалов, помогающих полнее раскрыть личность ученого и дать представление о том, как складывались его пути в жизни и науке.

BUISKYKH Serhiy Borysovykh

BIO- BIBLIOGRAPHIC INDEX

(to the 60th anniversary)

S u m m a r y

Bio-bibliographic index contains a list of published works (as of 01.03.2012) of BUISKYKH Serhiy Borysovykh, a prominent Ukrainian Ancient Greek scholar, archaeologist with forty-years of professional experience, tireless researcher of Ancient Greek antiquities of the north coast of the Black Sea, and first of all, of Olbia and its rural vicinity, a Philosophy doctor, senior scientific officer of Ancient Greek Archaeology Department of the Institute archaeology National Academy of Sciences of Ukraine.

The book also contains a series of other interesting materials helping to uncover more comprehensively the personality of this scholar and to present a picture of the ways how his personal and scientific life developed.

ФОТОАЛЬБОМ

1. Ювіляр в Інституті

2. Ювіляр у полі

3. Д.Я. Телегін з гуртківцями в експедиції на Чернігівщині. Зліва — Сергій Буйських, праворуч від керівника — Людмила Оксюта, Борис Магомедов, Леонід Байбичьян (с. Пустинка, червень 1965 р.)

4. Ольвія, липень 1967. Зліва направо: А.С. Русяєва, А.В. Бураков, Л.М. Славін, В.М. Отрешко, С.Б. Буйських (стоїть повернувшись спиною), Р.Й. Ветштейн, В.О. Степаненко

5. Ольвія, ділянка АГД. У центрі керівник розкопу — А.С. Русяєва та С.Б. Буйських, липень 1969 р.

6. Козирське городище (Очаківщина). А.В. Бураков та С.Б. Буйських розбирають матеріал, літо 1971 р.

7. Ольвія, агора. Керівник розкопу — Н.О. Лейпунська з групою студентської молоді. *Стоять: другий справа В.І. Яковлев (Луганськ), третій С.Б. Буйських, у центрі В.І. Костенко (Дніпропетровськ); третя зліва Л.О. Лисенко, шостий А.І. Кудренко (Донецьк). Сидять: перша зліва (у капелюсі) Т.А. Романець, п'ята Н.О. Сон, літо 1972 р.*

8. Ольвія, берег Бузького лиману. Підводна експедиція, травень 1973 р.

9. Городище Золотий Мис (Херсонщина), серпень 1976 р.

10. Бейкуш (Очаківщина), вересень 1996 р.

11. Червонознам'янська експедиція. Розкопки скіфського кургану біля с. Красне (Скадовщина), липень 1975 р.

12. Поселення Чортувате-7 поблизу Ольвії, червень 1981 р.

13. Берлін. Ю.О. Виноградов та С.Б. Буйських, травень 2001 р.

14. Копенгаген. С.Б. Охотніков та С.Б. Буйських, вересень 2003 р.

15. А.В. Бураков та С.Б. Буйських на березі Чорного моря поблизу м. Очаків. Розвідка, червень 1973 р.

16. Розкопки Бейкушського святилища Ахілла. С.Б. Буйських та О.Б. Солтис, серпень 1985 р.

17. Наукові читання до 90-річчя проф. Л.М. Славіна
(м. Київ, листопад 1996 р.)

18. Городище Скелька (Херсонщина). С.Б. Буйських та М.А. Сагайдак, серпень 1978 р.

19. Північно-Причорноморська експедиція увінчує свого шефа лавровим вінком. Бейкуш, 27 липня 1995 р.

20. Городище Золотий Мис, розкопки господарських ям, липень 1977 р.

21. Бейкуш. Камеральна обробка матеріалу,
вересень 1996 р.

22. Поселення Чортувате-7 (Очаківщина).
Вечері після розкопу, серпень 1983 р.

23. Городище Глибока Пристань (Херсонщина).
Народжується нова пісня..., червень 1990 р.

24. Поселення Чортувате-2 (Очаківщина).
С.Б. Буйських з гуртківцями «Юного археолога»
та вихованцями спецінтернату, червень 1981 р.

25. С.Б. Буйських з вихованцями дитбудинку на розкопках
поселення Аджигол-1 (Очаківщина), червень 1982 р.

26. Відкриття II наукової молодіжної конференції Інституту археології. Зліва направо: С.Б. Буйських, В.Ф. Генінг, П.А. Горішній, О.Г. Шапошникова, В.И. Довженок, О.І. Тереножкін (Київ, актовий зал Інституту у Братському корпусі Видубицького монастиря, травень 1976 р.)

27. У президії конференції молодих археологів України і Сербії: Сергій Буйських та Влайко Джокич (Київ, конференц-зал Академії наук, листопад 1980 р.)

28. С. Буйських (4-й зліва у верхньому ряду) з однокурсниками з нагоди 10-річчя випуску. У 3-му ряду зверху перші: С.П. Сетєда, Л.В. Кулаковська, у 2-му ряду знизу 3-й справа: С.І. Білокінь. Київ, червень 1981 р.

29. С. Буйських (3-й стіпаа у верхньому ряду) у колі однокурсників в рік 25-річчя закінчення школи, Київ, вересень 1991 р.

30. Ольвія, садиба Буракових, 27.07.1999. *Перший ряд:* Ю.І. Козуб, С.Б. Охотніков, Ф.О. Самойлов, Т.Л. Самойлова, Н.О. Лейпунська. *Другий ряд:* О.І. Панов, С.Б. Буйських, В.В. Крапівіна, С.Д. Крижицький. *Третій ряд:* Н.М. Буракова, А.В. Бураков, Г.С. Лисикова, В.І. Яковенко

31. Київ, конференц-зал відділу археології Києва, 27.07.2009. *Перший ряд (сидять):* Р.В. Терпиловський, Г.Ю. Івакін, Л.Л. Залізник; *другий ряд (стоять):* Л.П. Михайлина, Ю.В. Болтрик, О.В. Пархоменко, Я.П. Гершкович, С.Б. Буйських, Б.В. Магомедов, М.А. Сагайдак, В.В. Отрощенко

32. С.Б. Буйських зі своєю експедицією. Зліва від нього: С.В. Паньков, справа: М.М. Ієвлев, у 4-му ряду перший справа: О.П. Журавльов, другий: С.А. Левін (Бейкуш, 1996)

33. З донькою Юлією, Ольвія 2005 р.

ЗМІСТ

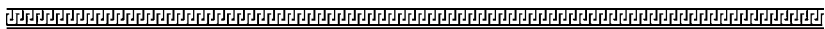
Імпульс творчості — сенс життя (замість передмови).....	3
(<i>О.Б. Супруненко</i>)	
Народжений у дорозі.....	5
(<i>Б.В. Магомедов, Р.В. Тертиловський</i>)	
Список друкованих наукових праць Сергія Борисовича Буйських	21
Іменний покажчик до списку наукових праць С.Б. Буйських	39
Список скорочень.....	40

ДОДАТОК

«Моя робота — турбувати вічність...».....	41
Сергій Буйських — 60.....	45
(<i>М.А. Сагайдак</i>)	
Робота та друзі — понад усе.....	48
(<i>С.Б. Буйських</i>)	
Вірші з польового щоденника.....	53
(<i>С.Б. Буйських</i>)	
Резюме.....	59
Summary.....	60
Фотоальбом.....	61

ДЛЯ НОТАТОК

Науково-довідкове видання

БУЙСЬКИХ

Сергій Борисович

Біобібліографічний покажчик

(до 60-річчя від Дня народження)

Відповідальний та науковий редактор **О.Б. Сурпуленко**

Упорядкування **І.М. Кулатової**

Комп'ютерний набір **Я.П. Бахурінської, О.Г. Кузьміщева, О.М. П'ятакової, І.Г. Тарасенко**

Коректор **І.Г. Тарасенко**

Сканування фото **О.Г. Кузьміщев, А.М. Кесар**

Фото на обкладинці: перша сторінка — **Ю.М. Серова** (1976),
ретуш та реставрація — **В.М. Яценка** (2011),
остання сторінка — **А.І. Панова** (2003)

Фото в альбомі ілюстрацій **О.С. Андрухович** (20), **Ю.В. Болтрика** (1),
Н.В. Буракової (30), **С.В. Дерюгіна** (18), **О.П. Журавльова** (22), **В.М. Зінька** (14),
В.М. Зоценка (31), **В.А. Кесар** (2, 10, 16, 21), **В.І. Клочка** (11, 16, 27),
В.О. Круца (3), **О.В. Кузьминця** (4), **Б.В. Магомедова** (15),
О.І. Панова (12, 19, 23–25, 32), **М.Ш. Петковського** (5–7, 29), **М.Д. Рабіновича** (8),
О.К. Сиром'ятникова (17), **В.І. Сухіна** (33), **В.М. Тихомирова** (28), **О.В. Шульгача** (9)

Верстка, макет і дизайн **С.А. Горбаненка**

Дизайн обкладинки **А.В. Панікарського**

Переклад резюме англійською мовою **Т.М. Шевченко**

Підписано до друку 05.06.2012. Формат 60 × 84/ 16.

Папір офсетний. Друк офсетний.

Обл.-вид. арк. 4,4.

Тираж 250 прим. Зам. № 5/2012.

Віддруковано: ПП Шевченко Р. В.
36000, Полтава, вул. Остроградського, 2
тел. (0532) 502-708, 050 3462375
Свідоцтво серія ДК №1139 від 04.12.2002 р.

